

C. Carpelan

LAPPALAISPERÄISTEN MUINAISJÄÄNNÖSTEN
INVENTOINTI JA TUTKIMUS SOMPION LAPISSA
kesällä 1964

MUSEOVIRASTO
Kansatieteen toimisto
Käsikirjoitusarkisto

SISÄLLYSLUETTELO

	sivu
Mukkala	4
Kurisiankenttä	10
Keijitsankenttä	13
¹⁵ Kotakenttä 1	15
²³ Kotakenttä 2	22
²⁴ Kotakenttä 3	25
¹⁶ Kotakenttä 4	28
³³ Akmeelinkummut 1	30
Akmeelinkummut 2	35
Akmeelinkummut 3	37
³⁴ Saulahdenaapa	39
²⁶ Riitankirämiä	45
²⁷ Painokumpu	48
²⁹ Vanhakenttä	53
³⁰ Kotamaa	55
³¹ Kuukkelinmaa	58
³² Hautaniemi	61
Tietoja tarkastamattomista löytöpaikoista	62
Mutenian, Rieston ja Kuukkelin- maan kesähaudat	63

Karttaliitteet 1-22

Valokuvat 1-147

Kansatieteellisen osaston toimeksiannosta suoritin jälleen v. 1964 lappalaisperäisten muinaisjäännösten inventointia ja tutkimusta. Tutkimusmatka suuntautui Pohjois-Sodankylän Sompioon, suunnitteilla olevan "Lokan altaan" alueelle. Tutkimuksia tehtiin melkein 40 km:n pituisella alueella, joka ulottui Sompiojärven takalistoilta pohjoisessa Kuukkelinmäahan etelässä. Lisäksi suoritettiin tutkimuksia Savukosken puolella Tanhuassa ja Seitajärvellä. Tutkimuksissa todettiin 17 muinaisjäännöspaikkaa, joiden tutkimuskertomukset ovat ohessa. Juikentän tutkimukset selostetaan kuitenkin erillisessä kertomuksessa. Tutkimukset tehtiin osaksi yhteistoiminnassa fil.yo. Ari Siiriäisen ja fil.yo. Outi Haahden kanssa, jotka liikkuivat alueella esihistoriallisen osaston toimeksiannosta. Kartoitusapulaiseni oli osan aikaa vaimoni Anja Carpelan. Erinomaisia tutkimusapulaisia olivat Juhani, Kusti ja Arvid Tapio Muteniasta. Tutkimukset tehtiin aikana 8.6-17.7. 1964.

Helsingissä, elokuun 26 p:nä 1965

Christian Carpelan

MUKKALA

Kunta: Savukoski
 Kylä: Tanhua
 Tila: Mukkala
 Omist.: Albert Mustonen, os. Tanhua

Kertomuksen liitteet:

karttaliite ^{teet} 1, 2

löydös sgr 5598

Tutkimus tehty 8.6.1964

Aikaisemmat tutkimukset:

Jorma Leppäahon kaivauskertomus vuodelta 1934 kansatiet. osaston käsikirjoitusarkistossa, löydökset sgr 5125, 5187.

Kansallismuseoon saapui kesällä 1931 löytöilmoitus ja siihen liittyvä esinelähetys (5125), jotka viittasivat vanhan lappalaiskalmiston olemassaoloon Savukosken kunnan Tanhuan kylän Mukkalan talon maalilla. Kesällä 1934 Jorma Leppäaho kävi Lappiin suuntautuneen virkamatkansa yhteydessä tutkimassa myös tätä löytöpaikkaa. Tästä tutkimuksesta, jonka yhteydessä paljastettiin kahdeksan hautaa, on Leppäahon kertomus Kansatiet. osaston käsikirjoitusarkistossa. Kaivauslöydökset on luetteloitu päänumerolle sgr 5187.

Kansatieteellisen osaston vastaajaverkostolle sekä erinäisille paikallisille virkamiehille syksyllä 1963 lähetetyn lappalaisperäisiä muinaisjäännöksiä koskevankyselyn johdosta poliisikonstaapeli Pertti Rissanen, os. Savukoski, tiedotti (kysely A 13; vastaus no 19, 12.2.1964), että saman Mukkalan talon maalta oli silloinen isäntä 26 vuotta sitten

löytänyt maatuneen arkun jäännökset ja pääkallon. Lisäksi konstaapeli Rissanen ilmoitti, että paikalta on muutenkin löytynyt ihmisluita laajalta alalta, mistä saattoi päätellä, että paikalla on laaja ja kauan käytetty kalmisto.

Sanotun tiedonannon perusteella oli syytä otaksua, että kalmistoalue todellisuudessa on laajempi kuin Leppäaho aikanaan saattoi todeta. Tämän johdosta pidin välttämättömänä käydä paikalla tutkimusmatkan yhteydessä.

Löytöpaikka sijaitsee 5 km Tanhuan lossolta luoteeseen Luirojoen itäpuolella, n. 150-200 m joesta. Leppäahon kertomuksessa annettu lähempi topograafinen kuvaus on yhä pätevä, joten siihen viitattakoon tässä. - Ks. liite 1.

Leppäahon kertomuksen mukaan v. 1931 löydetty hauta sijaitsi 55 m päärakennuksesta pohjoiseen kovalla maaperällä heti turpeen alla. Kysymyksessä on ilmeisesti maanpäällinen haudaus. Tästä n. 50 m itäkaakkoon ja päärakennuksesta saman verran koilliseen, hiekkamaassa, sijaitsivat Leppäahon tutkimat 8 haudata. Nämä olivat 40-80 cm:n syvyyteen kaivettuja maahautoja. Haudoista koilliseen olevan peltosaran pohjoispäästä oli jo ennen Leppäahon käyntiä löytynyt ihmisenluita.

Tarkastuskäynnilläni, jolloin sain nauttia Mukkalan isännän Albert Mustosen ystävällisestä opastuksesta, saatoin todeta seuraavaa:

Vuoden 1931 hautalöydön ja Leppäahon tutkimien hautojen väliseltä alueelta ei jälkeenkään liene löytynyt mitään. Leppäahon kaivaus oli vielä selväs-

ti havaittavissa, koska kaivausalojen paalutus oli saanut säilyä koskemattomana. Näistä haudoista kaakkoon olevan peltosaran pohjoispäästä on Leppäahon käynnin jälkeenkin useaan otteeseen tullut esiin ihmisluita. Luita on sittemmin tullut esiin po. peltosaran pohjoispäästä lukien etelään eli joelle päin n. 100 m:n matkalla. Käyntini aikana oli ojan reunassa näkyvissä kevätkynnössä esiin tullut ihmisen sääriluu (?), jonka otin talteen (5598). Koska luut ovat tulleet esiin maan sisästä kynnössä, on selvästi kyse maahaudoista eikä maanpäällisistä haudauksista. Käyntini aikana sanottu pelto oli heinällä.

Leppäahon tutkimista haudoista arviolta 300 m kaakkoon, mäntykankaalla sijaitsevasta paikasta, on vuosia sitten löytenyt hauta, jossa ihmisluiden lisäksi lienee ollut "partaveitsi" sekä kuparilevyn palasia. Löydettäessä oli edelleen havaittu puurakun jäännöksiä sekä todettu, että hauta oli ollut suunnassa N-S. Kuten v. 1931 löytenyt hauta, tämäkin lienee ollut maanpäällinen, löydettäessä ainoastaan kangasturpeen peittämä. "Tutkimuksen" jälkeen luusto oli peitetty takaisin turpeen alle, jossa se Albert Mustosen ilmoituksen mukaan on vieläkin. Itse en pitänyt tässä vaiheessa tarpeellisena koskea löytökohtaan. Haudan esineet ovat aikoinaan joutuneet vieraiden henkilöiden käsiin. Todennäköisesti on kysymys konstaapeli Rissasen tiedonannossa mainitusta hautalöydöstä, joka siis on tullut esiin Leppäahon käynnin jälkeen. Löytökohdan ympäristössä suoritettu etsiskely ei tuonut esiin mahdollisia muita hautoja.

Nyt suoritettun tarkastuksen perusteella voidaan todeta, että Mukkalan kalmisto ilmeisesti on ollut huomattavasti laajempi kuin aikaisemmin on otaksuttu, joskaan tarkkaa kietoa kalmiston laajuudesta ei vielä ole, koska maahautoja saattaa olla myös kynnetyn ja kaivauksin tutkitun alueen ulkopuolellakin ja koska kankaalla saattaa olla vielä useita vaikeast löydettäviä maanpäällisiä hautouksia. Toisaalta Leppäahon esittämä käsitys, että kalsmistossa on kahta eri hautamuotoa, maanpäällistä ja maanalaista hautausta. saa vahvistusta.

Alue, jolta hautoja on tavattu on n. 350 x 100 m laaja. Mikäli suunnitellaan täydennyskaivauksia, ne voidaan käsitykseni mukaan sopivasti rajoittaa edellä sanotun peltosaran pohjoispäähän ja siitä ja Leppäahon tutkimista haudoista pohjoiseen, koska siellä mahdollisesti on jäljellä ehjiä hautoja. Koska suuri osa Mukkalan kalmistosta sijaitsee nykyisessä pellossa, se on jatkuvan hitaan hävityksen alainen, ja näin ollen sen suhteen olisi meneteltävä muinaismuistolain edellyttämällä tavalla. Tarkastuksen perusteella käsitykseni on, että koko peltosaran tutkimuksen tulokset eivät enää tässä vaiheessa vastaisi työhön uhrattuja kustannuksia ja että toimenpiteisiin näiltä osin siis on ryhdyttävä vain, mikäli merkittäviä esinelöydöksiä tulee päivänvaloon.

Uuden maanpäällisen haudan löytyminen alueelta ennestään tunnetun lisäksi antaa aiheen olettaa, että tällaisia hautoja on siellä lisääkin, mahdollisesti hajallaan laajalla alueella. Seikan toteaminen on kuitenkin erittäin vaikeata, sillä sammaleisella ja

mättäisellä kankaalla tämä hautamuoto ei nykyisessä asussaan mitenkään erotu ympäristöstään, joten hautojen löytyminen on - kuten tähänkin saakka - täysin sattuman varassa.

Tämän tyyppisiä hautoja tuskin tunnetaan maastamme muita. Milloin hautakalustoon kuuluu metalliesineitä, on todennäköistä, että muuten ympäristöstään erottumattomat haudat voitaisiin paikallistaa miinaharavan avulla, joskin on otettava huomioon myös kaikenlaisien virhelähteiden mahdollisuus. Koska on mahdollista, että Mukkalassa saattaa olla enemmän maanpäällisiä hautoja, olisi ehkä perusteltua täällä kokeilla sanottua etsintämenetelmää, jonka avulla muuten voidaan löytää maahautojakin.

Rahalöydöistä päätellen v. 1931 löytynyt maanpäällinen haudaus on jonkin verran vanhempi kuin tutkitut maahaudat; ensin mainittu on ilmeisesti vuoden 1600 vaiheilta ja jälkimmäiset 1600-luvun keskivaiheilta. Maanpäällinen haudaus viittaa selvästi pakanalliseen kantaan, kun taas maahaudaus osoittaa kristillisiä piirteitä. Tämän perusteella Leppäaho otaksui, että sanottua maanpäällistä haudautusta on pidettävä erillään maahautojen muodostamasta kokonaisuudesta. Uuden maanpäällisen haudauksen löytyminen antanee valaistusta tähän kysymykseen. Oletettavasti Mukkala on vanhastaan ollut lappalaisten haudauspaikkana, jonne vainajat pakanallisen perinteen mukaisesti on haudattu maanpäällisiin hautoihin, jotka eivät ole ryhmittyneet tiiviiksi kokonaisuudeksi vaan eräänlaiseksi yksinäishautojen muodostamaksi "hajakalmistoksi".

Kristillinen vaikutus voimistui Lapissa 1600-luvun aikana. Mukkalassa tämä vaikutus heijastuu siinä, että entinen maanpäällinen hautaus hylätään ja tilalle omaksutaan maahautaus ja eräitä kristillisiä symboleja ja että haudat ryhmitetään tiheäksi ryhmäkalmistoksi. Joskaan nykyisen aineiston varassa sanottua ei voi pitää yksiselitteisesti osoitettuna, ajatus kuitenkin lienee käyttökelpoinen työhypoteesi.

KURISIANKENTTÄ

Kunta: Savukoski

Kylä: Tanhua

Tila: Mattila

Kertomuksen liitteet:

Karttaliite 1

valok. 1-2 (neg. 601:1-2)

Tutkimus tehty 9.6.1964

N. 13 km Tanhuasta itään Luiron ja Kemijoen väli-
maastossa sijaitsee 4,5 x 2,7 km laaja Arajärvi,
joka Arajoen kautta laskee Kemiin. Kilometrin pääs-
sä Arajärvestä itään on siihen pienen puron kautta
laskeva Seitajärvi. Tämä järvi on vain 1,2 x 0,6 km
laaja; pituusakselin suunta on WNW-ESE. Seitajärveä
ympäröivät matalat kangas- ja suomaat. Järven luo-
teispäässä on kaksi taloa, Arajärvi ja Mattila, ja
kaakkoispäässä yksi, Ollila.

Sompio-kirjassaan (Helsinki 1939) Samuli Paulaharju mainitsee, että Seitajärven rannalla on vanha
asuinkenttä, nimeltään Kurisiankenttä, jossa on ha-
vaittavissa muinaisjäännöksiä ja josta on tullut
löydöksiäkin. Kansatieteellisen osaston vastaajaver-
kostolle sekä erinäisille virkamiehille syksyllä 1963
lähetetyn lappalaisperäisiä muinaisjäännöksiä kos-
kevan kyselyn johdosta poliisikonstaapeli Pertti
Rissanen, os.Savukoski, ilmoitti (kysely A 13; vas-
taus no 19, 12.2.1964) paikasta saman tapaisia tie-
toja. Tämän johdosta päätin tutkimusmatkallani käy-
dä tarkastamassa paikan.

Kurisiankenttä sijaitsee Ollilasta Mattilaan joltavan polun varressa Seitajärven koillispuolella n. 40 m:n päässä rannasta ja n. 600 m Ollilasta luoteeseen Kurisianlahden kaakkoispuolella. Kurisiankenttä on n. 40 x 40 m laaja ympäröivästä kangasmaastosta erottuva nurmettunut ala, jolla kasvaa katajapensaita sekä jokunen mänty ja kuusi (valok. 1-2). Kysymyksessä on sis Juikentän kaltainen todellinen kenttä, vaikka yleisvaikutelma ympäröivän maiseman erilaisuudent johdosta onkin toisenlainen.

Muinaisjäännösten osalta Kurisiankenttä taas huomattavasti eroaa Juikentästä. Tarkastuksessa, jonka yhteydessä ei tehty kaivausta, todettiin kaksi eri muinaisjäännösmuotoa.

Ensinnäkin todettiin nurmettuneella alalla parikymmentä kivirauniota. Näistä kaksi (valok. 2) ovat verraten kookkaita ja vastanevat täältä n. 13,5 km luoteeseen sijaitsevan Kyläselän vanhan talvikylän kodansijojen kiukaita (ks. Carpelanin inventointikertomus vuodelta 1961 kansatiet. osaston käsikirjoitusarkistossa). Muut rauniot ^(valok. 1) ovat pienempiä ja matalampia ja vastaavat puolestaan esim. Taivalkosken Turvakonaluksen raunioita (ks. Carpelanin inventointikertomus vuodelta 1963 kansatiet. osaston käsikirjoitusarkistossa). Viimeksi mainitut rauniot tuskin ovat kodansijojen kiukaita vaan mahdollisesti hautaraunioita. Turvakonaluksen rauniot niihin liittyvine "kiviaitoineen" muistuttavat läheisesti eräitä etenkin Pohjanmaalta tunnettuja mutta toistaiseksi vähän tutkittuja kalmistoja. Toisaalta on joidenkin

muinaisten lappalaisasuinpaikkojen tutkimuksissa todettu "merkitykseltään epäselviä" kiviraunioita, joita ei kuitenkaan liene kaivauksin tutkittu. Mahdollisesti po. Kurisiantentän raunioilla on vastaava merkitys. Jäljistä päätellen muutamia Kurisiantentän raunioista on joskus pengottu.

Toiseksi todettiin, että suunnilleen alueen keskustassa on runsaasti luuta sisältävä tunkiokerros, jota myös on joskus tontittu (valok. 1), mikä seikka ilmenee myös Paulaharjun Sompio-kirjasta (s. 154). Tunkiokerroksen laajuutta ei voitu määritellä.

Kokonaisuudessaan Kurisiantenttä on monipuolinen muinaisjäännös. Ensin mainittujen kiukaiden perusteella voidaan pitää varmana, että täällä on ollut asuinpaikka. Kurisia on sompionlappalainen sukunimi, vielä 1700-luvun alkupuoliskolla nimi esiintyy kirkonkirjassa. Täten asuinpaikka saa historiallistakin taustaa. Ilman kaivaustutkimuksia ei ole mahdollista päätellä, mikä on erityyppisten raunioiden ja tunkiokerroksen keskinäinen suhde.

KEIJITSANKENTTÄ

Kunta: Savukoski

Kylä: Tanhua

Tila: Mattila

Kertomuksen liitteet:

karttaliite 1

valok. 3 (neg. 601:3)

Tutkimus tehty 9.6.1964

Kansatieteellisen osaston vastaajaverkostolle sekä erinäisille virkamiehille syksyllä 1963 lähetetyn lappalaisperäisiä muinaisjäännöksiä koskevan kyselyjohdosta poliisikonstaapeli Pertti Rissanen, os. Savukoski, ilmoitti (kysely A 13; vastaus no 19, 12.2.1964), että Kurisiankentän (s. 10-) läheisyydessä on paikka nimeltään Keijitsankenttä, joka mahdollisesti on muinainen lappalaisasuinpaikka. Luonnollisesti kävin paikalla Kurisiankentän tarkastuksen yhteydessä.

Keijitsankenttä sijaitsee Ollilasta Mattilaan johtavan polun varressa n. 150 m Kurisiankentästä kaakkoon ja n. 40 m:n päässä rannasta. Paikka sijaitsee samassa kangasmaastossa kuin Kurisiankenttä, mutta tästä poikkeavasti se ei mitenkään erotu ympäristöstään (valok. 3). Tarkastuksessa, jonka yhteydessä ei tehty kaivausta, todettiin paikalla kaksi selvää ja kaksi epäselvää kivirauniota sekä epäselvä "kivi-aita" (valok. 3). Raunioiden vähäistä lukumäärää lukuun ottamatta Keijitsankenttä vastaa täysin Taivalkosken Turvakonalusta (ks. s. 11-; Carpelanin

inventointikertomus vuodelta 1963 kansatiet. osaston
käsikirjoitusarkistossa). Ilman kaivaustutkimusta ei
paikan luonnetta ja ajoitusta voida selvittää.

KOTAKENTTÄ 1

Kunta: Sodankylä
 Alue: Sompion luonnonpuisto
 Omist.: Valtio

Kertomuksen liitteet:

karttaliitteet 3-6, 1

valok. 8-14 (neg. 601:4-12, 61, 62, 70-72)

löydökset sgr 5600: 1-37

Tutkimus tehty 12, 18-19. 6. 1964

Muita tutkimuksia:

Ari Siiriäisen kaivauskertomus vuodelta 1964 esihist osaston top. arkistossa.

Sompiojärven luoteiskolkkaan laskee lännestä pieni joki, Kotaoja. Kotaojan pohjoispuolella on Kotakenttä, n. 400 m pitkä ja n. 100 m leveä koivikko, jonka itäpää on ojan suun kohdalla ja länsipää hiukan ojan ensimmäisestä jyrkästä mutkasta länteen (liitteet 1, 3). Maaperänä on täällä, kuten muuallakin Nattas-tuntureiden etumaastossa isojen lohkkareiden muodostama kivikko, jonka peittona onnohut sammal. Kotakentän pohjoispuolella kohoaa jyrkkäränteininen Serrikainen. Joen eteläpuolella kapean joenvarsikoivikon takana alkavat laajat aavat. Kotaoja on veneellä kuljettavissa suusta mainittuun jyrkkään mutkaan saakka. Tästä ylöspäin se muuttuu pieneksi puroksi. Mutka on nimeltään Ylähamina, koska siinä on ollut paljon käytetty venevalkama. Ylähämnan kohdalla, 12 m vesirajasta luoteeseen on pitkulainen muodoltaan jossakin määrin epäsäännöllinen 25 x 11 m laa-

ja länsi-itä-suuntainen nurmegtunut aukio. Aukion kohdalla louhikkoinen maaperä on tasaisempi kuin ympäristössä, koska kivilohkareiden välissä on täällä enemmän hiekkaa ja myös paksumpi ruokamultkerros vaikuttaa tasoittavasti. Aukio oli 18. 6. 1964 keskimäärin 190cm Kotaojan pintaa korkeammalla. Inventoinnin yhteydessä paikka sai nimen Kotakenttä 1.

Kotakenttä 1:n itäpäässä saattoi erottaa soikean 6 x 4 m laajan W-E -suuntaisen laakean kohouman, joka kasvoi ympäröivää nurmea selvästi korkeampaa heinää. Tämän soikean alan länsiosassa oli vielä säännöllinen neliömäinen n. 2 x 2 m laaja ja keskim. 10 cm korkea laattamainen kohouma. (liitteet 4-6; valok. 8, 10-12). Jo alun perin saattoi otaksua, että soikea korkea heinää kasvava ala oli luhistuneen kodan maatonut sija ja neliömäinen laatta sen länsiosassa myöhemmin pystytetyn, sittemmin myöskin luhistuneen neliseinäisen rakennuksen maatonut sija. Viimeksi mainittu on ilmeisesti ollut pieni salvottu aitta, samanlainen kuin se, joka 1920-luvulla on siirretty Kotakenttä 1:stä Hietakenttään Hietaojan suulla (lite 3; valok. 69-79), jossa sen tulipalon jälkeen alkanut luhistuminen näyttää johtavan samanlaisen neliömäisen laatan muodostumiseen (valok. 78, 79).

Muistitiedon mukaan (tiedonantaja Juhani Tapio, os. Vuotso, Mutenia) Kotakenttä 1 on vanha asuinkenttä, jossa 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa on ollut lappalaisten kesäpaikka. Kotakentässä on asustanut etupäässä vanha "Jouni-faari", Jouni Hetta,

ja hänen joukkonsa - välistä vanha Ponku-Mattikin -, siis niitä lappalaisia, jotka 1870-luvun keskivaiheilla alkaen ovat muuttaneet Koutokeinosta ja Enontekiöltä Sompion-Lappiin.

Asumuksina olleet turvekodot lienevät olleet pohjaltaan soikeahkoja ja halkaisijaltaan keskim. 6 m:n laajuisia. Kotien lukumäärä lienee vaihdellut; lukumäärää tai sijaintia jonakin määrääjankohtana ei enää muistettu, mutta ilmeisesti kotia on ollut keskim. 3-4 kpl. Muita rakennuksia ovat olleet pienet salvotut aitat, joiden lukumäärää ja sijaintia ei myöskään enää muistettu. Po. kentän käyttö vakihai-kesäpaikkana on lakannut jo ennen ensimmäistä maailmansotaa sitä mukaa kuin lappalaiset siirtyivät talokkaiksi Vuotsoon ja Purnumukkaan. Tämän jälkeen paikka sai tavanomaisen kalakentän merkityksen, kodissa kortteerattiin kalastusmatkojen yhteydessä. 1920-luvulla lokkalaiset kalastajat hajoittivat kentän viimeisen kodan (tämänkään tarkkaa sijaintia ei enää muistettu) ja paikalla ollut pieni aitta siirrettiin Sompiojärven koillispuolella olevaan Hietakenttään (liite 3; valok. 69-79). Siellä se sittemmin on tulipalon johdosta luhistunut.

On selvää, että paikan asuinkentän leima johtuu ensi kädessä yllä selostetusta asutuksesta. Asutuskelpoiset paikat ovat Sompiojärven ympäristössä kuitenkin harvassa, joten on suuri mahdollisuus, että niillä on asuttu useaan otteeseen, kuten esim. Juikentässä on todettu. Tämän vuoksi päätin tarkistaa asian pienen koekaivauksen avulla. Samalla tulisi

ilmi, miten tällainen resentti "muinaisjäännös" tulisi esiin kaivauksessa.

Kartoituksen kiintopisteeksi valittiin maakivi aukion keskivaiheilta. Kp:n arvo oli vaakituksissa 034. 18. 6. 1964 Kotaojan pinnan vl. Ylähaminassa oli 275. Vesistöjen Säännöstelytoimiston kartan mukaan Kotakenttä 1:n korkeus y. m. p. on n. 244 m, joten se jää Lokan altaa suunnitellun padotuskorkeuden (245 m) alapuolelle (liite 3).

Otaksutun kodansijan ja sen päällä olevan otaksutun aitansijan läpi kaivettiin WSW-ENE -suuntainen koeoja. Lisäksi kaivettiin viisi pitkulaista koe-kuoppaa (a-e) otaksutun kodansijan reunan poikki (liitteet 4, 5; valok. 9-11). Koeojassa todettava kerrosjärjestys oli seuraava (liite 6; valok. 11): Päälimmäisenä oli 10-35 cm paksu hiilipitoinen löydöksiä ja kotarakenteita sisältävä musta humuskerros. Erilaiden hiekkajuonteiden esiintyminen siellä täällä humuskerroksessa osoitti, että on kyse liikutetusta maasta. Humuskerros erottui verraten jyrkästi alla olevasta myöskin löydöksiä sisältävästä kivennäismaasta, hiekasta, joka painui syvälle kivilohkareiden väliin ja alle. Ruudussa F 11 hiekkakerrokseen tunkeutui humuskerroksesta alkava hiilikuoppa, jonkinlaisen tulisijan jäännös.

Löydökset osoittivat selvästi, että hiekkakerros ja humuskerros siihen kuuluvine hiilikuoppineen edustavat kulttuurikerroksina eriaikaisia asutusvaihteita. Hiekkakerroksen, alemman kulttuurikerroksen

löydökset olivat tyypiltään neoliittisia kvartsi-esineitä ja iskoja. Tämä puhtaasti esihistoriallinen aineisto antoi esihistoriallisen osaston toimeksiantosta alueella tutkimuksia suorittavalle fil. yo. Ari Siiriäiselle aiheen jatkokaivauksiin paikalla (Siiriäisen kaivauskertomus esihist. osaston top. arkistossa). Humuskerros hiilikuoppineen, ylempi kulttuurikerros, edusti kokonaisuudessaan 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun asutusta. Löydökset käsittivät särkyneitä rautaesineitä, vääntyneitä nauloja, luunapinkappaleita, porsliiniastioiden palasia sekä suuren määrän poronluuta ja -sarvea. Luu- ja sarviaineistosta otettiin talteen vain esineiden osat ja teelmät, ruoanjäteluu sen sijaan hyljättiin. Edelleen humuskerroksesta tuli joukko tyypiltään neoliittisia kvartseja, jotka ovat joutuneet sinne alemmasta kerroksesta.

Humuskerroksesta tavatut kotarakenteiden jäännökset ovat limittäin asetettuja tuohilevyjä, jotka kerroksena peittävät niiden alla olevia kodan soikean pohja-alaan nähden yleensä säteittäisesti sijaitsevia puurankoja (liitteet 5, 6). Voitane päätellä, että kodan rakenne on ollut seuraava: puurangoista pystytetty runko on peitetty tuohilevyillä, joiden päälle on ladottu turpeita. Kivettyä tulisijaa ei kodansijan keskustassa ollut, arinana on mahdollisesti ollut ruudussa F 12 ollut suuri laakea paasi (liite 6; valok. 11). Ruudussa F 11 oli, kuten mainittu, pieni hiilikuoppa, pienen kiveämättömän tulisijan jäännös.

Koekuopista a-e oli kerrosjärjestys sama kuin koeojassa. Saatettiin todeta, ettei kodalla ole ollut

jalkakiveystä tai muuta vastaavaa reunarakennetta, kotapuut vain päättyivät hiekkaan. Oven kohtaa ei havaittu. Koekuopassa d oli kodanpohjan rajalla pienikasa sileitä pyöreitä pieniä kiviä (ϕ n. 5 cm; liite 5). Tämän esiintymän funktio on tuntematon; voidaan kuitenkin viitata kesällä 1964 Juikentän tunkiokerroksesta löytyneeseen samanlaiseen kivi-kokoon. Koekuopista ja Siiriäisen jatko-kaivauksen yhteydessä humuskerroksesta tulleet löydökset olivat luonteeltaan samanlaisia kuin koeojasta saadut, joskin esinevalikoima oli monipuolisempi: siihen kuului veitsenkappaleita, rautalapion ja rautapadan osia, liippoja yms., mutta en katsunut olevan syytä ottaa talteen tätä resenttiä aineistoa ja sillä täyttää museon vähäisiä varastotiloja.

Kodansijan länsiosassa oleva neliömäinen kohouma oli, kuten mainittu, oletettavissa neliömäisen rakennuksen, ehkä aitan, maatuneeksi sijaksi, - etenkin verrattaessa sitä Hietakentässä olevaan kuhistuneeseen ~~aitaan~~ aitan sijaan (valok. 78, 79). Koeojassa ei kuitenkaan ollut havaittavissa mainittavia rakenteiden jäännöksiä.

Kaivaustutkimuksen tulos on siis seuraava:

Paikalla on kaksi päällekkäistä eri-ikäisiä asutusvaiheita edustavia kulttuurikerrosta, alempi neoliittinen ja ylempi resentti. Viimeksi mainittu edustaa sitä lappalaisasutusta, joka muistitiedon mukaan on ollut paikalla 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa. Tähän kulttuurikerrokseen kuuluvan kodansijan jäännökset osoittivat, että asumus on rakennettu

kokonaan orgaanisista aineista; mahdollisia rautanauvoja lukuun ottamatta ei epäorgaanisia rakenteita tai niiden osia tavattu. On selvää, että tällaisen rakennuksen rakennetta ei voida selvittää enää rakenteiden maatumisen jälkeen. Po. kodan ikä on n. 65 vuotta ja siinä olivat seinä- ja kattorakenteet vielä selvästi todettavissa, joskin varsinkin puurakenteiden osalta hyvin lahomneessa tilassa, - tuohi oli luonnollisesti säilynyt paremmin. Kuukkelinmaan (s. 58-) asumuksen pohjassa oli merkkejä jäljellä ainoastaan alimmista seinähissistä, muut rakenteet olivat hävinneet jäljettömiin. Joskaan varsinaisesti ajoittavia löytöjä ei saatu, on selvää, että Kuukkelinmaan rakennusjäännös on Kotakenttä 1:n kotaa huomattavasti vanhempi, ~~tähän viittaan jo löydetyistä~~ Paikallinen perinne sijoittaa Kuukkelinmaan rakennuksen 200 vuoden takaiseen aikaan. Kotamaan (s. 55-) kuusikilmaisen kodan seinärakenteista oli jäljellä vain hiekansekaiset humusvallit, kattorakenteista ei luonnollisestikaan mitään. Todennäköisesti tämä kota on Kuukkelinmaan rakennusta vanhempi. Juikentän varhaiskeskiaikaisten kotien rakenteista ei ole säilynyt mitään. On luultavaa, että tavallisissa oloissa n. 200 vuotta vanhojen kotamaisten rakennusten ylärakenteet ovat jo tyystin hävinneet ja alarakenteet jo pahasti pehmenneet.

KOTAKENTTÄ 2

Kunta: Sodankylä
 Alue: Sompion luonnonpuisto
 Omist.: Valtio

Kertomuksen liitteet:

karttaliitteet 3, 7, 8, 1
 valok. 18, 19, 27-32 (neg. 601:60, 63-69, 74-79)
 löydökset sgr 5601:1-56

Tutkimus tehty 22-24.6.1964

Heti Kotaojan suun yläpuolella joki muodostaa suuren pohjoiseen päin työntyvän poukaman, jonka nimenä on Alahamina, koska paikka on ollut ~~ajassa~~ on vieläkin paljon käytetty venevalkama. Tästä venevalkamasta on alkanut ns. Ruijantie, Ivaloon ja edelleen Jäämeren rannikolle johtanut merkitty polkutie, jota viime vuosisadalla vuosittain käyttivät suuret joukot Ruijiaan ansiotöihin pyrkivät ja sieltä palaavat. Alahaminan rantana on n. 15-25 m leveä koivikkoon rai-vattu niitty. Muuten alue on loivasti jokeen päin viettävää koivikkoa. Tämän rantaniityn itäpäässä on pieni lautakämpä. Kämpän takana, n. 22 m Alahaminas-ta luoteeseen, alkaa koivikossa 17 x 10 m laaja NW-SE-suuntainen heinää kasvava aukio, jonka korkeus Kota-ojan pinnasta on n. 2,5 m. Maaperä on täällä Kotaken-tän itäpäässä yhtä kivikkoinen kuin länsipäässäkin (s. 15-). Kuten Kotakenttä 1:ssäkin, on aukion kohta täälläkin ympäristöä tasaisempi, koska kivilohkareiden välissä on enemmän hiekkaa ja ruokamultakerros on paksumpi kuin ympärillä. Inventoinnin yhteydessä paikka sai nimen Kotakenttä 2. (Liite 3; valok. 18-

21, 27, 28).

Kotakenttä 2:n keskivaiheilla oli havaittavissa halkaisijaltaan n. 4 m:n laajuinen ala, joka kasvoi erittäin vahvaa ja korkeata heinää, ja jossa ruokamultakerros tuntui olevan vahvempi kuin muualla. Koska oli syytä epäillä, että kysymyksessä oli maaton kodansija, tehtiin paikalle muutamakoekuoppa. Kun koekuopista löytyi pari saviastianpalaa, kvartsi-iskoksia ja jokunen raudanpala, päätin toimeenpanna pienen kaivauksen paikalla.

Kartoituksen kiintopisteeksi valittiin maakivi aukion lounaissivulta. Kp:n arvo oli vaakituksissa 056. 22. 6. 1964 Kotaojan pinnan vl. Alahaminassa oli 337. Vesistöjen Säännöstelytoimiston kartan mukaan Kotakenttä 2:n korkeus y. m. p. on n. 244 m, joten se jää Lokan altaan suunnitellun padotuskorkeuden (245 m) alapuolelle.

Kaivauksessa (liitteet 7, 8) oli kerrosjärjestys seuraava. Päälimmäisenä oli paksu hiilipitoinen löydöksiä sisältävä humuskerros. Tämä oli keskimäärin 20 cm paksu mutta painui välistä syvälle kivien väliin rakoihin ollen näissä kohdissa huomattavasti paksumpi. Humuskerros erottui verraten gyrkästi allaolevasta kivennäismaasta, harmaasta myöskin löydöksiä sisältävästä hieksta. Hiekkaa mahtui kivien väliin vain vähän; karttaan liite 8 on merkitty tärkein hiekkaesiintymä.

Löydökset osoittivat selvästi, että kiekkakerros ja humuskerros kulttuurikerroksina edustivat eriaikaisia asutusvaiheita. Hiekkakerroksen, alemman kulttuurikerroksen, löydökset olivat tyypiltään epineo-

liittisiä kvartsi-, kvartsiitti- ja piiesineitä ja iskoksia sekä ruijalaiseen Kjelmöyn ryhmään kuuluvaa asbestisekoitteista keramiikka. Kysymyksessä on siis esihistoriallinen kulttuurikerros, samanaikainen kuin Juikentän alempi kulttuurikerros, josta myös on vastaavaa keramiikkaa, mutta nuorempi kuin Kotakenttä 1:n alempi kulttuurikerros, joka ilmeisesti on neoliittinen (s. 18-).

Humuskerroksen, ylemmän kulttuurikerroksen löydökset olivat yleensä tyypiltään resenttejä ja käsittivät erilaisia rautaesineiden kappaleita sekä nahanpaloja, joista osa on selvästikin ommelluista esineistä peräisin; mm. on nahanpalasten joukossa selviä tereiden osia. Kaiken todennäköisyyden mukaan ylempi kulttuurikerros edustaa samaa lappalaisasutusta kuin Kotakenttä 1:n ylempi kulttuurikerros, ehkä tämän asutuksen alkuaikoja, vaikka muistitietoa tällä paikalla olleista lapinkodista ei olekaan.

KOTAKENTTÄ 3

Kunta: Sodankylä
 Alue: Sompion luonnonpuisto
 Omist.: Valtio

Kertomuksen liitteet:

karttaliitteet 3, 7, 9, 1
 valok. 33-52 (neg. 601: 99-126)
 löydökset 5602:1-6

Tutkimus tehty 25-26. 6. 1964

N. 95 m Alahaminasta pohjoisluoteeseen Kotakentän koillisosassa, jossa maaperä on piokkeuksellisen hiekaista (vrt. s. 15-), sijaitsee muutaman neliömetrin alalla meljä suurista kivistä ladottua sammaloitunutta liettä (liitteet 7, 9; valok. 33, 35-37, 43, 45, 47, 51). Paikka, joka ei, kuten edellä mainitut, kasvillisuuden puolesta erotu ympäristöstään, sijaitsee n. 5,5 m Kotaojan pintaa ylempänä. Inventoinnin yhteydessä paikka sai nimen Kotakenttä 3.

Kartoituksen kiintopisteinä pidettiin Kotaoja 4:n (s. 28-) kiintopistettä, jonka arvo vaakituksissa Kotaoja 3:sta käsin oli 185. Vesistöjen Säännöstelytoimiston kartan mukaan Kotakenttä 3:n korkeus y. m. p. on n. 246,5 m, joten se jää Lokan altaan suunnitellun padotuskorkeuden yläpuolelle.

Kuten mainittu liedet olivat selvästi näkyvissä, joskin vahvasti sammaloituneina. Kun sammalkerros kuorittiin pois niistä, että kivet paljastuivat, osoitautui, että liesi 1 ilmeisesti on miltei ehjä muiden ollessa enemmän tai vähemmän sortuneita. (liite 9).

Liesi 1 (liite 9; valok. 35-42) oli suorakaiteen muotoinen. Sen reunus oli ladottu enimmäkseen pään kokoisista enimmäkseen litteistä kivistä. Sisämitta oli n. 80 x 30 cm ja ulkomitta n. 155 x 130 cm; reunus oli keskim. 35 cm korkea. Pituusakselin suunta oli WSW-ENE.

Muut liedet olivat, kuten sanottu, enemmän tai vähemmän sortuneita (liite 9; valok. 43-52), mutta silti näytti siltä, että oli kyse alinperin samanlaisista lieeistä kuin liesi 1. Näistä parhaiten säilyneen, liesi 3:n (liite 9; valok. 45, 46, 50) pituusakselin suunta näyttää olevan SWS-NEN; muiden liesien alkuperäinen suunta jäi epäselväksi. Liesi 2 oli erikoinen sikäli, että se oli rakennettu suuren laakean paaden päälle (liite 9; valok. 43, 44) kun muut oli rakennettu maapohjalle.

Liesien sisässä kerrosjärjestys oli seuraava, N. 5-10 cm paksun turve- ja humuskerroksen alla oli n. 5 cm paksu hiillos tai hiilipitoinen humuskerros. Liedessä 1 oli kaksi sanotun vahvuista hiilikerrosta, joiden välissä oli vahvasti hiekkapitoinen steriili kerros. Lukuun ottamatta kivipohjalle rakennettua liesi 2:ta liesissä oleva hiillos oli harmaan, ruskeaksi muuttuvan hiekan päällä.

Liesien ulkopuolella kerrosjärjestys oli seuraava. Turve- ja humuskerros oli 3-5 cm paksu. Humuskerros oli yleensä hyvin ohut ja hiilipitoinen kaikkialla. Heti tämän alla alkoi harmaa hiekka, joka muutaman cm:n syvyydessä muuttui ruskeaksi.

Kaivauksen ainoa esinelöydös, Käyttöjälkinen (?)

kvartsi-iskos, saatiin humuksen ja kivennäismään rajalta ruudusta C 13 lieden no 1 lounaispuolelta. Näin niukan aineiston perusteella Kotakenttä 3:n ajoitus on luonnollisesti vaikeata, mutta jotakin voitaneekin sanoa. Löytynyt kvartsi vaikuttaa enemmän epineoliittiselta kuin neoliittiselta. Virhetekijöiden johdosta ei tällaista kysymystä kuitenkaan voi ratkaista yhden kappaleen nojalla. Kuitenkin, kuuluipa tämä kappale liesien yhteyteen tai ei, on kvartsien niukkuus ilmeisesti osoitus siitä, että muinaisjäännös kuulluu epineoliittiseen aikaan. Tähän suuntaan viittaa myös liesien rakenne, jopa siinä määrin, että on syytä pitää niitä esihistoriallista aikaa nuorempina. Luultavimmin liedet ovat keskiai tai uudelta ajalta. Ilmeisesti ne eivät kuitenkaan kiity siihen lappalaisasutukseen, jonka jälkiä on todettu Kotakenttä 1:n ylemmässä kulttuurikerroksessa vaan ovat tätä vanhempia.

Tutkimuksen jälkeen alue siistittiin ja liedet jätettiin rekonstruoituina näkyviin.

KOTAKENTTÄ 4

Kunta: Sodankylä
 Alue: mSompion luonnonpuisto
 Omist.: Valtio

Kertomuksen liitteet:

karttaliitteet 3, 7
 valok. 53 (neg. 601:80-84)^{3/}

Tutkimus tehty 25-26. 6. 1964

Muita tutkimuksia:

Ari Siiriäisen kaivauskertomus vuodelta 1964 esihist osaston top. arkistossa.

N. 40 m Kotakenttä 3:sta kaakkoon ja n, 70 m Alahaminasta pohjoiseen on Kotakentän koivikossa nurmettunut, vanhaa asuinkenttää muistuttava aukio. Aukio on 28 x 18 m laaja N-S -suuntainen ja sijaitsee keskimäärin 4,5 m Kotaojan pintaa ylempänä. Maaperä on täällä, kuten Kotakentän koivikossa muutenkin, hiekkapitoisempi kuin Kotakentän muissa osissa (vrt. s. 15-). Inventoinnin yhteydessä paikka sai nimen Kotakenttä 4.

Paikan ulkonäön perusteella olinsyytä olettaa, että Kotakenttä 4 todella olisi vanha asuinkenttä, joskaan selviä kodanpohjiksi tulkittavia jäännöksiä ei maanpinnalla saattanut havaita. Ainoa maanpinnalle näkyvä "muinaisjäännös" oli alueen läpi menevän jo mainitun "Ruijantien" (s. 22) pohja, joka vielä erotui maastossa umpeen kasvaneena urana. Kysymyksen selvittämiseksi kaivettiin alueelle lukuisia koe-kuoppia, mutta tulos oli kauttaaltaan käytännöllisesti katsoen negatiivinen. Lukuun ottamatta joitakin

kvartseja ei mitään muinaisjäännöksiä tavattu. Viimein kuitenkin tavattiin alueen louhaisosasta paikka, josta kvartsiesineitä ja -iskoksia tuli vallan tavattomasti. Tämä esiintymä tutkittiin Ari Siiriäisen toimesta (liite 7; kertomus esihist osaston top. arkistossa). Kvartsiaineisto oli luonteeltaan epineoliittista, luultavimmin samanaikaista kuin Kotakenttä 2:n alempi kulttuurikerros, ja siis esihistoriallista. Syytä paikan asuinkenttämäiseen luonteeseen ei saatu selvitetyksi; tuskin on oletettavissa, että se juontuisi esihistorialliselta ajalta. Asutustarinoita ei paikkaan liity.

AKMEELINKUMMUT 1

Kunta: Sodankylä
 Alue: Sompion luonnonpuisto
 Omist.: Valtio

Kertomuksen liitteet:
 karttaliitteet 1, 3, 10
 valok. 55-57 (neg. 601:138-144)
 löydökset sgr 5603:1-7

Tutkimus tehty 27.6. 1964

*Ks. myös A. Siiriäisen kaiv.kert.v:ilta 1965
 Esihist. osin top. arkistossa.*

Sompiojärven hiekkarantaiseen koillisosaan laskee koillisesta pieni mutkainen Hietaoja. Pienuudestaan huolimatta Hietaoja on veneellä kuljettavissa huomattavasti pitemmän matkan kuin Kotaoja, linnuntietä mitaten n. 700 m, jolloin jokimatkaa mutkien takia kertyy n. 1,5 km. N. 450 m Sompiojärven rannasta koilliseen on aapojen keskellä katkonainen harju, kolmen kummun muodostama WNW-ESE -suuntainen jono. Kummut ovat kauttaaltaan hienoa hiekkaa, puhdasta "ketunmultamaata", mikä on harvinaista täällä Nattastuntureiden kivisessä valtakunnassa, ja niinpä kummut ovatkin läpikotaisin kettujen kaivamia. Kaikkialla näkyy eri-ikäisiä ketunkoloja, mikä vaikeuttaa inventointityötä. Kummuista itäisin jää Hietaojan itäpuolelle ja muut joen länsipuolelle. Juho Tapion (os. Vuotso, Mutenia) mukaan kummut ovat nimeltään Akmeelinkummut, koska perimätiedon mukaan kuuluisan sompiolaisen noidan, Akmeelin, hauta sijaitsee jollakin niistä. Lokkalaiset ja korvalaiset kalamiehet nimittävät usein näitä kumpuja Riekkokummuiksi. (Liitteet 1, 3; valok. 55, 57, 58.)

Itäisin sanotuista kummuista, joka inventoinnissa sai nimen Akmeelinkummut 1, on L-kirjaimen muotoinen maastokohta, jonka WNW-ESE -suuntainen sakara on n. 50 m pitkä ja n. 20 m leveä ja tämän länsi- eli joenpuoleisesta päästä pohjoiskoilliseen työntyvä jokea myötäilevä sakara on n. 40 m pitkä ja n. 20 m leveä. Idästä päin katsoen kumpu on matala ja huomaamaton ja myös Kotaojan puolelta se on melko vaatimattoman näköinen. Huomiota herättää ainoastaan sen luoteislaita, joka yli 2 m:n korkuisena äkki-jyrkkänä törmänä suistuu jokeen. Kasvillisuutena on tavallinen koivua ja kuusta kasvava kangas. Maaperä on, kuten mainittu, hiekkaa. Kummun laki on n. 2,5 m Kotaojan pintaa ylempänä. Vesistöjen Säännöstelytoimiston kartan mukaan kummun korkeus on n. 244 m y.m.p., mikä jää Lokan altaan suunnitellun padotuskorkeuden (245 m) alapuolelle. Kartoituksen kiintopisteeksi valittiin kummun itäosassa oleva kivi, jonka arvo vaakituksissa oli 151. (Liitteet 3, 10; valok.55, 57).

Akmeelinkummut 1:n keskustassa on soikea, halkaisijaltaan n. 5 x 6 m laaja ja n. 60 cm syvä pyöreäpohjainen kuoppa. Kuopan laidalla on hoikasta koivunrangosta tehty risti (liite 10; valok. 56). Risti on pystytetty kuopan viereen, koska perimätiedon mukaan otaksutaan, että kysymyksessä on Akmeelin hauta. Nykyinen risti on pystytetty vasta muutamia vuosia sitten sen jälkeen, kun tuntemattimat henkilöt olivat vieneet mennessään vanhan, kymmeniä vuosia sitten pystytetyn jo melko lahon kelppuisen ristin (ks. esim. Paulaharju, Sompio, kuva-aukeama sivujen 32 ja

33 välissä).

Koekuoppien avulla voitiin todeta, ettei paikalla ole ihmisen hautaa. Mikään ei myöskään viittaa siihen, että po. kuoppa olisi tilapäisen haudan, esim. kesähaudan jäännös. Maahan kaivetun asumuksen sijasta ei myöskään ole kysymys. Sen sijaan kuoppa on sekä muodoltaan että kooltaan identtinen esim. läheisen Akmeelinkummut 2:n (s. 35-) peuranpyyntikuoppien kanssa. Kysymyksessä onkin epäilemättä juuri tällainen pyyntikuoppa - "viepperhauta". Tällaiseen funktioon soveltuu erinomaisesti kuopan sijainti kapealla kannaksella suon keskellä, lisäksi kuoppa liittyy luonnollisena jatkeena Akmeelinkummut 2:n pyyntikuopparyhmään (s. 36).

Kysymys Akmeelin haudasta on kiintoisa. Perinne ei yksiselitteisesti sijoita Akmeelin hautaa Akmeelinkummut 1:een vaan esittää myös mahdollisuuden, että hauta, jonka tarkempi sijainti on tuntematon, sijaitsee jollakin Akmeelinkummuista ja että ^{ny} sista on tarkkojen asiatietojen puutteessa pystytetty mielivaltaiseen paikkaan (kertoja Juho Tapio, os. Vuotso, Mutenia). Toisaalta on olemassa varman tuntuinen perimätieto, jonka mukaan Hietaojan suusta lukien toisessa mutkassa oleva syväne olisi nimeltään Akmeelinhauta (liite 3). Tämä syväne on ennen ollut tunnettu kalaisuudestaan. (Kertoja Konstantin Mutenia, os. Vuotso, Mutenia). Sompiojärven ympäristön syvänteitä sanotaan säännöllisesti haudoiksi ja niillä on tavallisesti jokin erisnimi.

On varsin mahdollista, että Akmeelin hautaa koskevaan perinteeseen nykyisin sisältyy jokin etymolo-

ginen väärinkäsitys. On mahdollista, että Akmeelin haudasta puhuttaessa ei alkujaan ole tarkoitettu Akmeeli-vainajan viimeistä leposijaa vaan jotakin Akmeelin nimeen liittyvää muuta hautaa. Tällainen on juuri Hietaojan suusta lukien toinen mutka ja siinä oleva kalaisa syväne eli "hauta", jonka nimi liittyy sen Akmeeliin. Tämä on voinut olla Akmeelin parhaita kalapaikkoja. Toinen tällainen hauta on Akmeelinkummut 1:n peuranpyyntikuoppa, "viepperhauta". Tämä, nimeltään Akmeelinhauta, on saattanut olla Akmeelin käyttämä pyyntihauta. Kuten mainittu, kuuluu tämä pyyntihauta todennäköisimmin samaan järjestelmään Akmeelinkummut 2:n pyyntikuoppien kanssa (s. 36). Viepperhautoineen Akmeelinkummut, jotka sijaitsevat vain n. 400 m:n päässä edellä sanotusta joenmutkasta, ovat voineet olla Akmeelin peuranpyyntimaata.

Tällä tavoin eritellenä tuntuu siltä kuin paikannimiin kytkeytynyt perinne Akmeelin haudasta ei viittaisikaan vainajan viimeiseen leposijaan vaan elävän miehen toimintaan ja elinpiiriin. Hietaojan tienoo vastaa luonteeltaan täysin metsälappalaisten kesäalueita. Täällä on muinoin Akmeeli-niminen mies voinut asustaa ja harjoittaa sompiolaisen metsälappalaisen perinteellisiä elinkeinoja, pyytänyt peuraa viepperhautoillaan ja veden viljaa Hietaojan kalaisista syvänteistä eli haudoista. Akmeelin kuoltua hänen nimensä ja tekonsa jäivät elämään perimätietona - mm. paikannimissä. Viimein perinne hämärtyi ja hauta-sanan kaksinainen merkitys johdatti luulemaan, että oli kysymys Akmeeli-vainajan haudasta. Ehkäpä

tähän kehitykseen on ollut myötävaikuttamassa kuulun noidan kuolemaa kuvaava dramaattinen tarina.

Tämän ekskursion jälkeen on syytä vielä palata Akmeelinkummut 1:een ja sen muinaisjäännöksiin. Eri puolilla kumpua kaivettiin lukuisia koekuoppia. "Akmeelinhaudan" luoteispuolelta, etenkin edellä selostetun jyrkän rantatörmän päältä, tuli n. 10 x 10 m laajalta alalta varsin runsaasti kvartsi-iskoksia sekä jokin kvartsiesine. Lisäksi löytöihin kuuluu jossain hiekkakivinen hioin sekä hiiliesiintymä, josta löytyi mm. hiiltynyt puunkappale, jonka toisessa päässä on metalliterän jättämä leikkauspinta. Tärkeimmät koekuopat on merkitty yleiskarttaan, liite 10.

Sanotut löydökset tulivat hiekan pinnasta heti turpeen alta, kuten esim. yleensä Kotakenttä 2:n alemman kulttuurikerroksen löydökset. Luonteeltaan kvartsit ovat epineoliittisia ja siis rinnastettavissa Kotakenttä 2:n alemman kulttuurikerroksen ~~tajd~~Juikentän aineistoon. Vaikka varsinaista kulttuurimaata ei tavattu on ilmeistä, että paikalla on ollut kvartsi-asuinpaikka epineoliittisena aikana. Edellä selostettu pyyntikuoppa ei kuulune asuinpaikan yhteyteen.

AKMEELINKUMMUT 2

Kunta: Sodankylä
 Alue: Sompion luonnonpuisto
 Omist.: Valtio

Kertomuksen liitteet:

karttaliitteet 1, 3, 11
 valok. 58-64 (neg. 601:85-91, 145-149)
 löydökset sgr 5604:1-4

Tutkimus tehty 24.6. 1964

Ks. myös A. Siiriäisen kair.kert. v:sta 1965 Esihist. os:n top. arkistossa.

Akmeelinkummuista keskimmäinen, välittömästi Hie-
 taojan länsipuolella sijaitseva, sai inventoinnissa
 nimen Akmeelinkummut 2. Se on kummuista suurin, n.
 200 m pitkä suunnassa länsiluode-itäkaakko ja n.
 50 m leveä ja sen laki on runs. 3 m ympäröivän aa-
 van pintaa korkeammalla. Kasvillisuutena on tavalli-
 nen koivua ja kuusta kasvava kangas. Maaperä on, ku-
 ten mainittu, hiekkää, ja maanpinta on täynnä eri-
 kokoisia ja erimuotoisia kuoppia, joista useimmat
 ovat eri-ikäisiä ketunkoloja. Vesistöjen Säännöstely-
 toimiston kartan mukaan kummun korkeus on runs.
 247 m y.m.p., mikä jää Lokan altaan suunnitellun pa-
 dotuskorkeuden (245 m) yläpuolelle. (Liitteet 1, 3;
 valok. 58; s. 30.) Kartoituksen kiintopisteeksi va-
 littiin kummun etelälaidalla oleva tukeva kanto,
 jonka arvo vaakituksissa oli 179 (liite 11).

Kummun korkeimmalla kohdalla n. 50-80 m sen kaak-
 koispäästä länteen sijaitsee kuusi suurta pyöreää t
 tai soikeaa suppilomaista kuoppaa, jotka ilmeisesti
 ovat pyyntikuoppia. Kuopat, jotka numeroitiin 1-6
 kaakosta alkaen, ovat harjun laen suuntaisessa jo-

nossa osaksi kaksi rinnakkain. (Liite 11; valok. 59-63.)

Kuoppien koko:

<u>kuoppa 1</u>	3,5 x 3 m,	syv. n. 30 cm (valok. 59),
<u>kuoppa 2</u>	4 x 4 m,	" n. 80 cm (valok. 60),
<u>kuoppa 3</u>	4 x 3,5 m,	" n. 65 cm (valok. 61, 62),
<u>kuoppa 4</u>	6,5 x 4 m,	" n. 75 cm (valok. 60, 62),
<u>kuoppa 5</u>	6 x 4,5 m,	" n. 75 cm (valok. 62),
<u>kuoppa 6</u>	4 x 4 m,	" n. 80 cm (valok. 63).

Akmeelinkummut 1:n yhteydessä (s. 32-) on viitattu siihen luonnolliselta tuntuvaan mahdollisuuteen, että siellä oleva pyyntikuoppa ja nyt puheena olevat kuuluisivat samaan järjestelmään ja voisivat kuulua noitana tunnetun Akmeeli-nimisen henkilön yhteyteen.

Akmeelinkummut 2:n etelälaidasta, Kuopasta 1 etelään ja länteen, tuli koekuopista jonkin verran kvartseja sekä hiotun liuske-esineen katkelmia. Kvartsit lienevät tyypiltään neoliittisia ja siten mahdollisesti rinnastettavissa Kotakenttä 1:n alemman kulttuurikerroksen materiaaliin (s. 18-). Vaikka varsinaista kulttuurimaata ei tavattu, on ilmeistä, että paikalla on neoliittisena aikana ollut asuinpaikka. Mikään ei viitannut siihen, että asuinpaikka olisi ollut yhteydessä pyyntikuoppiin.

AKMEELINKUMMUT 3

Kunta: Sodankylä
 Alue: Sompion luonnonpuisto
 Omist.: Valtio

Kertomuksen liitteet:

karttaliitteet 1, 3

valok. 58, 65-68 (neg. 92-95, 145-149)

Tutkimus tehty 24. 6. 1964

Akmeelinkummuista läntisin sai inventoinnissa nimen Akmeelinkummut 3. Se on edellä (s. 35-)kuvattua kumpua hiukan pienempi, n 140 m pitkä suunnassa länsiluode-itäkaakko ja n 40 m leveä ja sen laki on n. 4 m ympäröivän aavan pintaa korkeammalla. Maaperä on, kuten mainittu, hiekkaa ja maanpinta on monissa kohdin kettujen kaivama. Kasvillisuutena on tavallinen koivua ja kuusta kasvava kangas. Vesistöjen Säännöstelytoimiston karttan mukaan kummun korkeus on runs. 248 m y.m.p., mikä jää Lokan altaan suunnittelun padotuskorkeuden (245 m) yläpuolelle. (Liitteet 1, 3; valok. 58, 68).

Eri-ikäisten ketunkolojen lisäksi saatettiin kumulla todeta kolme kuoppaa, jotka ovat ihmisen kaivamia. Kuopat merkittiin karttaan liite 3 kaakosta alkaen a, b ja c. Kuopat ovat pyöreähköjä, halkaisijaltaan n. 2 m laajoja. Ne on kaivettu vinosti rinteeseen ja sijaitsevat lähellä kummun lakea (valok. 65-67). Koekuopat osoittivat, että kuoppien keskustassa humuksen alaosassa ja hiekan pinnassa oli hiillos, kiveämätön muotion sija. Esinelöydöksiä ei saatu.

On nähtävästi pääteltävissä, että sanotut kuopat ovat jonkinlaisten asuntokuoppien jäännöksiä; lähinnä tulee tässä ehkä kysymykseen tilapäisluontoinen pyyntimiehen asento tms. lyhytaikainen asumus. Kuoppien käyttäjästä on vaikea sanoa mitään, joskin hiilloksen esiintyminen humuksessa ehkä antaa aiheen otaksua, että on kysymys esihistoriallista aikaa nuoremmista muinaisjäännöksistä.

SAULAHDENAAPA

Kunta: Sodankylä
 Kylä: Mutenia
 Tila: Metsäkarppinen 2³, Karppila 2²
 Omist.: Kemijoki Oy

Kertomuksen liitteet:

karttaliitteet 1, 12, 13
 valok. 80-90 (neg. 601:178-191)
 löydökset sgr 5605:1-12

Tutkimus tehty 7. 7. 1964

*Ks. myös A. Siiriäisen kaiv.kert. v:ltä 1965 Esi-
 hist. os:n top. arkistossa.*

Vajaat 800 m Luusuankentästä luoteeseen laskee Sompiojärven Saulahteen lounaasta lyhyt joenpätkä, Sauvonoja, joka kerää vedet Saulahden lounaispuolella aukeavalta veteläitä Saulahdenaavalta. Lounaassa ja lännessä Saulahdenaapa rajoittuu laajaan räme- maastoon Riitankirämiään (s. 45-). Saulahdenaavan pohjoisosassa, n. 1,2 km Luusuankentästä luoteeseen (n. 400 m Sauvonojan päästä länsiluoteeseen ja n. 350 m Sompiojärven lähimmästä rannasta länsilounaaseen), on pieni harjumainen NW-SE -suuntainen suo- saari. Se on n. 180 m pitkä ja n. 35 m leveä ja sen laki on vajaat 2 m ympäröivän aavan pintaa ylempänä. Maaperä on seuraavanlainen: harjun ytimenä on kivikko- moreeni, joka tulee pintaan harjun matalassa kaakkois- osassa; luoteessa kivikkoytimen peittää paksu kerros- tuma kivetöntä hiekkaa. Kasvillisuutena on tavallinen koivua, kuusta ja jonkinverran mäntyä kasvava kangas. Koska paikalla ei liene yleisesti käytettyä nimeä, sille annettiin inventoinnin yhteydessä nimitys Sau- lahdenaapa. Vesistöjen Säännöstelytoimiston kartan

mukaan kummun laen korkeus on runs. 245 m y.m.p., mikä suunnilleen vastaa lokan altaan suunniteltua pafotuskorkeutta. (245 m). (Liitteet 1, 12; valok. 80, 90.)

Inventoinnissa todettiin, että kummulla on 6 ihmisen kaivamaa kuoppaa, jotka merkittiin a-f luoteesta alkaen (liitteet 12, 13).

Kuoppa a (valok. 82-84), kuopista suurin, sijaitsee harjanteen luoteispäässä (liite 13). Se on pyöreä jyrkkäseinäinen ja tasapohjainen; halkaisija n. 6 m, syvyys n. 1 m. Kuopan seinämät olivat täynnä eri-ikäisiä osaksi sortuneita ketunkoloja, minkä vuoksi kuopan muoto ei enää nykyisin ole aivan säännöllinen. Kuopan keskustaan tehty koekuoppa osoitti, että n. 30 cm:n syvyydellä on hiekassa suurista kivistä ladottu liesi, jonka halkaisija on n. 1 m. Lieden hiillos jatkui hiilipitoisena likamaana joka suuntaan n. 30 cm:n syvyydessä. Kysymyksessä on selvästi osaksi maahan kaivetun asumuksen sija, mutta koska esinelöydöksiä ei saatu, jää ainoaksi ajoitusmahdollisuudeksi C 14 -ajoituksen varalle otettu hiilinäyte (sgr 5605:1).

Kuoppa b (valok. 85) sijaitsee n. 5 m edellisestä pohjoiseen. Se on pyöreä loivaseinäinen ja pyöreäpohjainen; halkaisija n. 2 m, syvyys n. 30 cm. Kuopan pohjalla humuksen ja hiekan rajalla oli hiiliä.

Kuoppa c (valok. 86) sijaitsee n. 5 m kuopasta a itään. Se vastaa muodoltaan kuoppaa b; halkaisija n. 3 m, syvyys n. 50 cm. Pohjalla hiillosta, kuten kuopassa b.

Kuoppa d (valok. 87) sijaitsee n. 25 m kuopasta a

kaakkoon. Se vastaa muodoltaan kuoppaa b; halkaisija n. 1,5 m, syvyys n. 40 cm. Keskustaan kaivettu koe-oja osoitti, että kuopan pohjalla oli hiillosta kuten kuopissa b ja c mutta lisäksi kivetty liesi. Täten kuoppa läheisesti muistuttaa kesällä 1963 Utsjoen Karigasniemen kansakoulun palstalla tutkimaani liesikuoppaa (ks, kertomus vuodelta 1963 Kansatiet osaston käsikirjoitusarkistossa).

Kuoppa e (valok. 88) sijaitsee n. 50 m kuopasta a kaakkoon harjanteen hiekkaisen korkeimman osan kaakkoispäässä. Se vastaa muodoltaan kuoppaa b ollen kuitenkin laakeampi; halkaisija n. 4 m, syvyys n. 50 cm. Kuoppa ulottui hiekkakerroksen läpi niin, että sen pohjana oli kivikko. Hiillosta ei todettu.

Kuoppa f (valok. 89) sijaitsee n. 15 m kuopasta e kaakkoon. Se vastaa muodoltaan kuoppaa e; halkaisija n. 2,5 m, syvyys n. 30 cm. Kuoppa on kivikkopohjainen. Hiillosta ei todettu.

Kaikki selostetut kuopat ovat luultavasti osittain maahan kaivettujen asumusten sijoja. Koska niihin liittyviä esinelöydöksiä ei saatu, jää kuoppien ajoitus epäselväksi. Todisteita ei myöskään ole siitä, ovatko kaikki kuopat yhdenaikaisia. On mahdollista, että kuopat edustavat kahta eri tyyppiä. Kuopat b-f kuulunevat samaan laakeaan pyöreäpohjaiseen ryhmään kuin esim. Juikentän kodansijat, Taivalkosken Villisaaren kodansijat (ks. Carpelanin kertomus vuodelta 1963 kansatiet. osaston käsikirjoitusarkistossa) ja Utsjoen Karigasniemen kansakoulun palstan liesikuoppa. Tämän tyyppin kuopissa voi olla joko kivetty tai kiveämätön tulisija. Mainituista kuopista näyttää p

poikkeavan suuri tasapohjainen kuoppa a, jolle näyttää olevan läheisiä vastineita löytöpaikassa Riitankirämiä Mutenianjoen varressa (s. 115-).

Huomio kiinnittyy tässä yhteydessä vielä siihen, että kuopan a sijaitessa harjanteen laella suunnitteen pitkittäisen keskiviivan kohdalla kuopat b-f sijaitsevat järjestelmällisesti harjanteen itälaidalla (liite 13). Tämä seikka tuntuu vahvistavan vaikutelmaa, että kuopat jakaantuvat kahteen toisistaan riippumattomaan ryhmään: (1) Kuoppa a ja (2) kuopat b-f.

Käytettävissä olevaan - tosin niukkaan - tällaisia kuoppia koskevaan havaintoaineistoon nähden en pidä luultavana, että olisi kysymys kahdesta eriaikaisesta kronologisesta kuoppatyypistä. Pikemminkin pidän uskottavana, että tyyppien välinen ero kuvastaa niiden edustamien asutusmuotojen funktion välistä eroa. On ajateltavissa, - mitä etenkin Juikentän osalta voidaan perustellakin -, että tyyppi, johon nyt puheena olevat kuopat b-f kuuluvat, edustaa pienhköjä keveitä kesäkotia kun taas kuoppa a ja sen kaltaiset isot kuopat edustavat suuria melko syvään maahan kaivettuja talviasumuksia.

Mutta vaikka kumpikin tyyppi onkin ollut tunnettu samanaikaisesti pitkien ajanjaksojen kuluessa on selvää, ettei Saulahdenaavan kaikkien kuppien tarvitse olla samanaikaisesti käytettyjä. Onkin ajateltavissa, että kuopat b-f muodostavat kokonaisuuden ja ovat jäännös kesäkylästä, joka on ollut asuttuna siihen aikaan kun Sompiojärven rantaviiva on sivunnut harjanteen itäreunaa (Sompiojärven umpeenkasvaminen on tunnettu ilmiö, mutta mainittu ajankohta on toistaiseksi

tuntematon). Myöhemmin, järvenrannan vetäytyttyä ja vetelän suon levittäytyttyä harjanteen ja järven väliin, olisi kesäkylän sijoittaminen sinne ollut epätarkoituksenmukaista. Suuri talvikodan pohjaksi arveltu kuoppa a saattaakin olla peräisin tältä ajalta, jolloin asuminen paikalla talviloosuhteissa on ollut erittäin tarkoituksenmukaista. Mm. on läheinen Riitankirämiä tarjonnut turvatun puun saannin. On muuten lisäksi huomattava, että kodansijojen kaivamiseen soveltuvat hiekkamaat ovat Sompiojärven seuduilla harvinaisia, mikä luonnollisesti rajoittaa maahan kaivettujen kodansijojen rakentamista ja mahdollisesti pidentää niiden käyttöaika.

Edellä sanottu on luonnollisesti pelkkä hypoteesi. Kysymyksen selvittämiseksi on tehtävä lisätutkimuksia paikalla; myös otaksuttujen "kuoppatyypin" todennäköisyyden selvitykseksi on vaadittava nykyistä huomattavasti laajempi aineisto. Kuten mainittu, jää kuoppien absoluuttinen ikä toistaiseksi epäselväksi. Kuitenkin pidän luultavana, että ne ovat peräisin epineoliittiselta ajalta, myöhäisintään **keskiajalta**.

Edellä selostettujen kuoppien lisäksi harjanteella on muitakin muinaisjännöksiä. Koekuoppien avulla voitiin todeta, että harjanteen hiekkaisen luoteisosan keskiosassa, n. 15 m kuopasta a kaakkoon, oli halkaisijaltaan n. 10 m laaja alue, josta saatiin runsaasti luonteeltaan epineoliittisiä¹⁾ kvartseja (sgr 5605:2-10; luettelossa merkintä keskiosan koekuopat; liite 13; valok. 90). Kvartsit saatiin humuksen alapinnasta tai alla olevan hiekan pintakerroksesta, siis samanlaisesta asemasta kuin esim. Akme-

¹⁾ Lähemmässä tutk:ssa v. 1965 todettiin aineisto neoliittiseksi (ks. A. Siiriäisen kain. kert. Esihist. osin top. ark:ssa).

linkummut 1:stä. Tässä tapauksessa oli mielenkiintoista vielä se, että hiekan pintakerros oli selvästi punaiseksi palanutta palomaata. Harjanteen hiekkaisen osan kaakkoislaitaan, n. 10 m kuopasta d etelään, jossa humuskerros näytti olevan erittäin vahva, kaivettiin myös koekuoppa. Todettiin, että humus täällä oli n. 40 cm vahva. Humuksesta saatiin joitakin epineoliittisia kvartseja (sgr 5605: 11, 12; luettelossa merkintä kaakkoisosan koekuoppa; liite 13) ja sen alapinnassa oli hiillosta. On selvää, että alueella on (epi)neoliittinen kulttuurikerros, mutta vasta lisätutkimusten jälkeen voidaan mahdollisesti todeta, missä suhteessa tämä kulttuurikerros on edellä selostettuihin kuoppiin.

RIITANKIRÄMIÄ

Kunta: Sodankylä

Kylä: Mutenia

Tila: Metsäkarppinen 2³, Keskitalo 6¹

Omist.: Kemijoki Oy, Ossi Keskitalo, os. Vuotso, Mutenia

Kertomuksen liitteet:

karttaliitteet 1, 12, 14, 15

valok. 91-95 (neg. 601:44-54)

löydökset sgr 5607:1-5

Tutkimus tehty 13, 17. 6. 1964

Mutenianjoen yläjuoksusta ^{lanteen} itään ja Sompiojärvestä lounaaseen, Saulahdenaavan ja Nalka-aavan välissä, on 3 x 1,5 km laaja NW-SE -suuntainen Riitankirämiä. Riitankirämiän itälaidalla, n. 120 m Mutenianjoen länsipuolelle ja n. 1000m Luusuankentästä etelälounaaseen on soikea n. 110 x 80 m laaja lähes N-S -suuntainen kova maa, joka tuskin nimeksi kohoaa ympäröivän rämeen pintaa ylemmäksi. Maaperä on moreenia. Kasvillisuutena on rämettynyt koivua ja kuusta kasvava kangas. Vesistöjen Säännöstelytoimiston kartan mukaan paikan korkeus on runs 244 m y.m.p., mikä jää Lokan altaan suunnitellun padotuskorkeuden alapuolelle. Koska paikalla ei liene yleisesti käytettyä nimeä, sille annettiin inventoinnin yhteydessä nimitys Riitankirämiä. (Liitteet 1, 12; valok. ⁹¹~~54~~). Kartoituksen kiintopisteeksi valittiin maan kakkoisosassa oleva kivi, jonka arvo vaakituksissa oli 156 (liite 14).

Todettiin, että maan keskivaiheilla on vierekkäin kaksi ihmisen kaivamaa kuoppaa, jotka merkittiin

yleiskarttaan 1-2 idästä alkaen (liite 14).

Kuoppa 1 (valok. 92, 94, 95) on kuopista itäisin ja suurin. Se on pyöreähkö, hyvin laakeasti pyöreäpohjainen ja verraten jyrkkäseinäinen. Kuopan luoteis-, pohjois-, itä- ja etelälaitaa reunustaa matala valli, joka ilmeisesti on syntynyt kuopasta luodusta maasta. (Liitteet 14, 15.) Vallin harjasta mitaten kuopan laajus on 7 x 6 m ja syvyys n. 60 cm, vallin leveys on keskim. 1,5 m. Kuopan poikki WNW-SSE suuntaan kaivettu koeoja (linja B-C, ks. liitteet 14, 15, valok. 95) osoitti, että kuopan keskustassa oli humuksen ja hiekan rajalla halkaisijaltaan n. 1,5 m laala hiililos. Muuten maaperä oli harmmata huuhtoutunutta hiekkaa. Hiillocksesta otettiin hii linäyte C 14-ajoitusta varten (sgr 5607:2). Lisäksi saatiin kvartsi-iskos (sgr 5607:1).

Kuoppa 2 (valok. 93, 94) sijaitsee n. metrin päässä edellisestä länteen. Se on pyöreä, laakeasti pyöreäpohjainen ja ilman havaittavaa reunavallia. Halkaisija on n. 6 m ja syvyys n. 45 cm. Kuopan poikki SW-NE -suuntaan kaivettu koeoja (linja A-B, ks. liitteet 14, 15) osoitti, että keskustassa humuksen ja kivennäismaan rajalla oli halkaisijaltaan n. metrin laajuinen hiililos. Muuten turpeen alla oli harmaata hiekkaa. Hiillocksesta otettiin hiilinäyte C 14-ajoitusta varten (sgr 5607:5), lisäksi saatiin joitakin kvartsi-iskoksia.

Po. kuopat ovat osaksi maahan kaivettujen asumusten sijoja. Kuoppa 1 on ehkä parhaiten verrattavissa Saulahdenaavan suureen kuoppaan a, joskin viimeksi mainitulla ei ole reunavallia ja kiveämättömän

tulisijan sijasta kivetty liesi (s. 40). Kuoppa 2 taas lähinnä muistuttaa Juikentän kuoppia, joskin se on niitä suurempi. Kuopista saadut kvartsit liehevät lähinnä luonteeltaan epineoliittisia, joten kuopat nähtävästi ovat peräisin rautakaudelta tai varhaiskeskiajalta. On tuskin syytä olettaa kuoppien erikäisyyttä, joskaan yksiselitteisiä todisteita samanaikaisuudesta ei ole. Kuoppien sijainti rämemaastossa kaukana vedestä ei viittaa kesäasuinpaikkaan vaan pikemminkin talvipaikkaan. Edellä on viitattu mahdollisuuteen, että Saulahden kuoppa a olisi suuren talvikodan pohja ja samalla verrattu sitä Riitänkirämiän kuoppaan 1 (s. 42).

PAINOKUMPU

Kunta: Sodankylä
Kylä: Mutenia
Tila: Karppila 2²
Omist.: Kemijoki Oy

Kertomuksen liitteet:
karttaliitteet 1, 12, 16
valok. 96-119 (neg. 601:18-43)
löydökset sgr 5608:1-2

Tutkimus tehty 13, 17. 6. 1964

Mutenianjoen itäpuolella n. 100 m:n päässä joesta ja n. 2 km Luusuankentästä etelälounaaseen on vetisessä Majavareiänaavassa pieni soikeahko SW-NE -suuntainen suosaari nimeltään Painokumpu. Kummun lounaispään tuntumassa on Mutenianjokeen avautuvan Painovuopajan perä. Kumpu on n. 180 m pitkä ja n. 80 m leveä ja sen laki on vajaat 3 m ympäröivän suo- maaston pintaa ylempänä. Vesistöjen Sääöstelytoimis- ton kartan mukaan kummun laki on n. 245 m y.m.p., mikä suunnilleen vastaa Lokannaltaan suunniteltua padotuskorkeutta. Maaperä on moreenoa. Kasvillisuu- tena on koivua ja kuusta kasvava kangas. (Liitteet 1, 12; valok. 119). Kartoituksen kiintopisteeksi valittiin kummuk keskustassa oleva kivi, jonka arvo vaakituksissa oli 166 (liite 16; valok. 115).

Todettiin, että kummulla on yhteensä kahdeksan ihmisen kaivamaa kuoppaa, jotka merkittiin yleiskart- taan lounaasta alkaen 1-8 (liite 16). Kuopat ovat k kahdessa ryhmässä: 1-6 kummun lounaisosassa ja 7-8 keskiosassa.

Kuoppa 1 (liite 16; valok. 96-102) on suuri, soikea, n. 8,5 x 7,5 m laaja ja keskim. 80 cm syvä, jyrkkäseinäinen ja tasapohjainen. Pohjapinta on n. 4 x 3 m laaja. Pituusakselin suunta on NW-SE. Kuopan länsi-, etelä- ja kaakkoissivulla on n. 1,5 m leveä ja keskim. 30 cm korkea reunavalli. Vallin eteläosassa on yli metrin laajuinen haarainen lovi, ilmeisesti sortunut ketunkolo (valok. 101, 102) Kuopan keskustasta laitaan kaivettiin koeoja suuntaan NNW-SSE. Tällöin osoittautui, että sekä kuopan pohjalla että seinämässä on humuksen alla hiiltä ja punaiseksi palanutta hiekkaa.

Kuoppa 2 (liite 16; valok. 103-105) on suuri, pyöreähkö, n. 8 x 7 m laaja ja keskim. 90 cm syvä, pohjaltaan verraten suppilomainen. Reunavallia ei havaittu. Koekuopat osoittivat, että piurpeen alla oli pelkkä raaka kivennäismaa.

Kuoppa 3 (liite 16; valok. 106, 107) on pienehkö, soikea, n. 3,7 x 2,7 m laaja, keskim. 60 cm syvä ja pyöreäpohjainen. Pituusakselin suunta on NNW-SSE. Reunavallia ei todettu. Koekuopat osoittivat, että humuksen alla oli raaka kivennäismaa.

Kuoppa 4 (liite 16; valok. 108-110) on suuri, soikea, n. 10 x 6 m laaja, keskim. 100 cm syvä ja pyöreäpohjainen. Pituusakselin suunta WSW-ENE. Reunavallia ei todettu. Koekuopat osoittivat, että humuksen alla oli raaka kivennäismaa.

Kuoppa 5 (liite 16; valok. 109, 111) on pieni, pyöreä, n. 3 x 3 m laaja, keskim. 40 cm syvä ja pyöreäpohjainen. Reunavallia ei havaittu. Koekuopat osoittivat, että humuksen alla oli raaka kivennäismaa.

Kuoppa 6 (liite 16; valok. 112) on pienehkö, pyö-

reähkö, n. 4,5 x 4 m laaja, keskim 60 cm syvä ja pohjaltaan suppilomainen. Reunavallia ei havaittu. Koekuopat osoittivat, että humuksen alla on raaka kivennäismaa.

Kuoppa 7 (liite 16; valok. 113-116) on suuri, soikea, n. 7 x 5,5 m laaja, keskim. 80 cm syvä ja pohjaltaan suppilomainen. Pituusakselin suunta on SW-NE. Kuoppaa ympäröi 1-1,5 m leveä ja keskim. 30 cm korkea reunavalli. Kuopan keskustasta reunaan asti ulottuvasta NW-SE -suuntaisesta koeojasta ilmeni seuraava kerrosjärjestys maanpinnasta lukien: humus (2 cm), harmaa hiekka (15 cm), hiilipitoinen kerros (1-2 cm; tästä otettiin näyte c 14-ajoitusta varten, sgr 5608:2), raaka kivennäismaa; sulkeissa olevat luvut osoittavat tilannetta kuopan keskustassa, laidoilla harmaata hiekkaa ja hiilipitoista maata oli ohuempalti.

Kuoppa 8 (liite 16; valok. 117) on pienehkö, pyöreä, n. 4 x 4 m laaja, keskim 35 cm syvä ja pyöreäpohjainen. Reunavallia ei havaittu. Koekuopat osoittivat, että humuksen alla on raaka kivennäismaa.

Sanotusta ilmenee, että Painokummun kuoppavalikoima on jossakin määrin heterogeeninen. Tiivistäen voidaan tärkeimpien ominaisuuksien jakaantuminen esittää seuraavasti: kokonsa puolesta kuopat jakaantuvat kahteen ryhmään, suuriin (1, 2, 4, 7) ja pieniin (3, 5, 6, 8); ensin mainituista on kaksi varustettu reunavallilla (1, 7), mikä kaikista muista kuopista puuttuu; lisäksi sanotuissa kuopissa (1, 7) on tulen pitoa osoittava hiillos, mikä myös puuttuu muista kuopista; edelleen kuoppa 1 on tasapohjainen muiden

ollessa pyöreäpohjaisia tai suppilomaisia.

Pienten ja suurten kuoppien rinnakkainen esiintyminen antaa aiheen otaksua mahdollista funktioeroa ja tuo mieleen Saulahdenaavan samantapaisen aseteeman (s. 40-). Saulahdenaavan kuopat ovat luultavasti kaikki asumuksen pohjia. Painokummun suurista kuopista saa kuitenkin heti sen käsityksen, että ne ovat peurakuoppia, viepperhautoja, siinä määrin ne ovat Akmeelinkumpujen (s. 30-) ja Säynäjälukonkummun (ks. Carpelanin kertomus vuodelta 1963 kansatiet. osaston käsikirjoitusarkistossa) pyyntihautojen kaltaisia. Toisaalta on aivan selvää, että kuoppia 1 ja 7 on käytetty asuinkuoppina, etenkin kuoppa 1 on tasaisen pohjansa johdosta lähellä Riitankirämiän kuoppaa 1 (s. 46) ja Saulahdenaavan kuoppaa a (s. 40) vaikka viimeksi mainittu onkin ilman vallia. Pienten kuoppien käyttöä on vaikea arvata, koska niiltä puuttuu kaikki kaikki asumuksen pohjan merkit ja toisaalta ne tuntuvat liian pieniltä pyyntikuopiksi.

Yhteenvedona on todettava, että kaikkien kuoppien käyttöä ei ole helppo ratkaista. Otaksun, että suuret kuopat alkujaan on kaivettu pyyntihautoiksi. Myöhemmin on kahta näistä käytetty asumistarkoituksiin; kuopan 1 pohja on ehkä tahallisesti tasoitettu sitä varten. Pienten kuoppien merkitystä lienee vaikea arvailla, ne ovat saattaneet olla vaikka jonkinlaisia säilytyskuoppia, purnuja.

Tällaisia epäselviä otaksunia pitemmälle ei ilman jatkotutkimuksia pääse, jos silloinkaan. Mainittakoon lopuksi, että kummulla on vielä muutamia resentejä tilapäisasutuksen muistoja, nimittäin viime sodan ajalta peräisin olevat venäläisten partisaanien

piilolaavujen jäännökset kuusien alla (valok. 118).
Partisaanien kaivantoja edellä selostetut kuopat
eivät ole.

Työskytö
LINEN BAINES

VANHAKENTTÄ

✓
✓
Kunta: Sodankylä
Kylä: Mutenia
Tila:
Omist.:

✓
Kertomuksen liitteet:
karttaliitteet 1, 17, 18
valok. 120-123 (neg 601:236-236)
löydökset sgr 5609:1-2

Tutkimus tehty 15. 7. 1964

✓
✓
N. 1,5 km Mutenian maantiesillasta etelään eli alajuoksuun päin on Mutenianjoen itärannalla pieni suomaaston ympäröimä kova maa nimeltään Vanhakenttä. Se on n. x m laaja ja kohoaa n. m joen pinnan yläpuolelle. Vesistöjen Säännöstelytoimiston kartan mukaan paikan korkeus on n. m y.m.p., mikä jää Lokan altaan suunnitellun padotuskorkeuden (245 m) alapuolelle. Maaperä on moreenia. Kasvillisuutena on pääasiassa tiheä koivikko, mutta paikalla on muutamia suuria kuusenkantoja. Aluetta on viime aikoina käytetty hevoshakana. (Liitteet 1, 17; valok. 120).

Paikalla suoritettiin muinaisjäännösten etsintää paikannimen johdosta. Maanpinnalle näkyviä muinaisjäännöksiä ei havaittu. Koekuoppien avulla voitiin sen sijaan todeta, että po. kovan maan keskivaiheilla n. 28-38 m joesta ja n, 5-20 m paikalla olevan ladon pohjoisnurkasta luoteeseen ja pohjoiseen olevalla slueella oli likamaata. N. 35 m joesta ja n. 14 m ladon pohjoisnurkasta pohjoisluoteeseen löytyi

koivun juuresta kivetyn lieden jäännökset ja siitä sekä sen ympäriltä runsaasti eläinten luita (sgr 5609:2). Tästä otettiin myös talteen hiiltynyt puunkappale, jossa on metallisen teräaseen jättämä leikkauspinta. (Liitteet 17, 18; valok. 121-123.)

Kysymyksessä on siis selvästikin vanha asuinpaikka. Koska esinelöydöksiä ei saatu, ajoitus kuitenkin jää epäselväksi. Luuaineiston kunnon perusteella on toisaalta selvää, että asuinpaikka tuskin voi olla keskiaikaa vanhempi. Nimi Vanhakenttä osoittaa, että tieto paikan merkityksestä on säilynyt elävänä perinteessä.

Vanhakenttä
LIIKENTÄBANKKI

KOTAMAA

Kunta: Sodankylä
Kylä: Mutenia
Tila: Kotamaa 20
Omist.: Kemijoki Oy

Kertomuksen liitteet:
karttaliitteet 1, 19, 20
valok. 124-129 (neg. 601:226-234)

Tutkimus tehty 15. 7. 1964

Muteniasta 9 km etelään sijaitsee Kurujoen kautta Riestonjokeen laskeva Kurujärvi. Kurujärvi on Sompiojärven tapainen aapojen ympäröimä matala mutapohjainen järvi mutta huomattavasti pienempi, vain 1,4 x 0,5 km laaja; pituusakselin suunta on länsiluode-itäkaakko. Kurujärven pohjoispuolella on lähes neliökilometrin laajuinen kangasmaa nimeltään **Kotamaa**. Vesistöjen Säännöstelytoimiston kartan mukaan Kotamaan laki on n. 245 m y.m.p., mikä suunnilleen vastaa Lokan altaan suunniteltua padotuskorkeutta. Kotamaan järven puoleisella laidalla on kolme lappalaistaloa, lännestä alkaen Kurujärvi, Pilliranta, **Kotamaa**, jotka nykyisin ovat tyhjillään Kemijoki Oy:n ostettua ne. Pilliranta, kantatalo, josta toiset on lohkaistu, on Vuotsosta ^{v. 1911} muuttaneen Juhani Hetan, vanhan "Kuruäijän", perustama. Kovan maan ja järven välissä on kapea rämekeistä. (Liitteet 1, 19).

Paikalla suoritettiin muinaisjäännösten etsintää Kotamaan emännän Maria Hetan (os. Vuotso) ilmoituksen perusteella. Hänen antamansa tiedon mukaan Kotamaan talon niityssä olisi Juhani Hetan ensimmäistä

asumusta vanhempi kodansija. Juho Tapion mukaan alueella on ennen Juhani Hetan asettumista paikalle ollut turvekota, jossa järvellä käyvät kalastajat majailivat. Tämän kodan tarkkaa sijaintia hän ei tiennyt.

Todettiin, että 41 m Kotamaan päärakennuksen kaakkoisnurkasta kaakkoon on kodansija. Nurmessa erottui kodan reuna matalana vallina ja kodan keskustassa oleva liesi kohoumana, josta osa liesikivistä paistoi turpeen läpi. (Liitteet 19, 20; valok. 124, 125, 127.)

Reunavalli erottui selvänä kodansijan pohjois-, itä- ja eteläosassa, jossa se oli 60- 70 cm leveä ja n. 10 cm korkea. Länsi- ja luoteisosassa reunavalli oli epäselvä tai hävinnyt kokonaan resenttien maatöiden johdosta. Reunavalli ei ollut ympyrän muotoinen vaan oli selvästi kulmikas. Ilmeisesti on kyse kuusikulmaisen kodan sijasta. Kaakkoisosassa oli vallissa n. 75 cm leveä aukko; mahdollisesti siinä on oventkohta. Itäosassa kaivettiin vallin poikki koekuoppa, josta vain saattoi todeta, ettei rakenteiden jäännöksiä enää ollut erotettavissa. Valli oli pelkkää humuksen ja hiekan sekaista maata. (Liite 20)

Kodansijan keskustassa oleva liesi paljastettiin turpeesta. Liesi on suorakaiteen muotoinen, 95 x 125 cm laaja; pituusakselin suunta on länsiluode-itä-kaakko. Lieden reunat on lafottu keskim. pään kokoisista kivistä, keskiosa hiukan pienemmistä. Lieden luoteispäässä on resentin kaivauksen aiheuttama kuoppa. Kuopan syntymisen yhteydessä lieden luoteispää on vahingoittunut; siitä on ilmeisesti otettu kiviä, kuten Maria Hetta muisteli tapahtuneen. Liedestä ei

tavattu hiillosta, mutta kivet olivat palaneita.

Lieden ja vallin väliin kaivettiin koekuoppa, josta ilmäni, ettei mainittavaa likamaakerrosta ollut. Kivennäismaa oli harmaata huhtoutunutta hiekkaa. Esinelöydöksiä ei tutkimuksen yhteydessä tavattu, joten ajoitus jää epäselväksi. On ehkä kuitenkin syytä otaksua, että kuusikulmainen kotatyyppi tuskin on keskiaikaa vanhempi.

KUUKKELINMAA

Kunta: Sodankylä
Kylä: Riesto
Tila: Takala 3⁷, Toivola 3⁶⁵
Omist.: Kemijoki Oy

Kertomuksen liitteet:
karttaliitteet 1, 21, 22
valok. 130-136 (neg. 601:246-254)
löydös Esgr 5610

Tutkimus tehty 16. 7. 1964

Kuukkelinmaa on n. 1,6 x /,6 km laaja WSW-ENE -
suuntainen aapojen ympäröimä harjumainen kumpu, joka
sijaitsee Luironjoen länsipuolella n. 1,7 km Rieston
ja Luiron yhtymäkohdan alapuolella ja vajaan 17 km
Muteniasta eteläkaakkoon. Vesistöjen säännöstelytoi-
miston kartan mukaan Kuukkelinmaan laki on n. 250 m
y.m.p., mikä jää Lokan altaan suunnitellun padotus-
korkeuden (245 m) yläpuolelle. Kasvillisuutena on
mäntykammas. Kuukkelinmaan etelä-, itä- ja pohjois-
laidalla on kuusi taloa, jotka nykyisin ovat tyh-
jillään. (Liitteet 1, 21)

Paikalla suoritettiin muinaisjäännösten etsintää
Riestosta kotoisin olevan Pentti Mykkäsen ilmoituk-
sen perusteella. Kuukkelinmaassa toimi oppaana Toi-
volan isäntä Johannes Lampila. ~~Luovutettiin yhteyden~~

Todettiin, että Toivolan päärakennuksen kakkois-
päädyn keskipisteestä n. 43 m etelään paikalla, joka
Vesistöjen säännöstelytoimiston kartan mukaan si-
jaitseen n. 480 m:n päässä Luironjoen rannasta ja n.
241 m:n korkeudella y.m.p., on puolukka-juolukkatyy-

pin mäntykankaalla. Kangasmaastossa erottui rakennuksen pohjan reuna vallina ja keskustassa erottui lieden kohta kohoumana. Valli on 60-75 cm leveä ja n. 20 cm korkea. Rakennuksen pohjan ulkomitat ovat 6 x 4,7 m; sisätilan mitat ovat 4,5 x 3,4 m. Pituusakselin suunta on länsiluode-itäkaakko. Koillisreunan keskustassa on vallissa n. metrin levyinen aukko, ilmeisesti oven kohta. Vallin poikki kaivettiin kolme leikkausta, kaksi lounaisreunaan ja kolmas kaakkoispäättyyn. Kaikkialla profiili oli samanlainen: paksun humuspeiton alla oli kaksi vierekkäistä vahvasti maatonutta hirttä, jotka vuorostaan lepäsivät kivennäismaan päällä. Muita rakenteiden jäännöksiä ei todettu. (Liite 22; valok. 130-132, 134-136).

Liesi oli ladottu suurista ja paksuista laakakivistä ja oli suorakaiteen muotoinen. Mitat: 125 x 95 cm; pituusakselin suunta on on etelälounas-pohjoiskoillinen. Liedessä ei ollut mainittavasti hiililosta.

Lieden ja kaakkoispäädyn väliin avattiin n. 1,5 m leveä koeala. Kangasturpeen alla oli 5-10 cm paksu hiilipitoinen humuskerros kivennäismaan päällä. Luultavasti tämä kerros sisältää luhistuneet ja maatonet kattorakenteet, mistä johtuu sen huomattava paksuus; identifioitavia rakenteiden jäännöksiä ei tavattu. Tästä kerroksestä saatiin muutamia löydöksiä. Lieden kaakkoispuolelta löytyi rautakiskon kappale, jonka käyttötarkoitus on tuntematon. Edelleen löytyi jonkin verran eläinten luita. Erittäin runsaasti luita löytyi lisäksi rakennuksen pohjan ulkopuolelta läntisimmän nurkan tuntumaan kaivetusta koekuopasta. Täällä, rakennuksen takaseinustalla, on ollut talon

tunkio. Luut, joita ei otettu talteen, ovat poron (peuran) luita.

Kysymyksessä on siis nelisivuinen rakennus, jonka seinän on muodostanut ilmeisesti kaksi hirsikertaa, jonka oviaukko on ollut pohjoiskoilliseen antavalla pitkällä sivulla keskiakselin kohdalla, jonka keskustassa on ollut kivistä ladottu suorakaiteen muotoinen avoliesi, jonka ^{Pituus}keskiakseli yhtyy oviaukon keskiakseliin, ja jonka tunkio on rakennuksen takaseinustalla. Kattorakenteista ei ole ~~tietoa~~ tietoa. Koska ajoitavia löytöjä ei saatu, tarkka ajoitus on vaikeata. Luu- ja puuaineiston kunto viiyyää kuitenkin verraten myöhäiseen aikaan. Vertailukohtina voidaan pitää Kotakenttä 1:tä, Juikenttää ja Kotamaata (s. 15-, 53-). Raudankappale vaikuttaa myös nuorelta, samoin rakennuksen muoto. Otaksun, että kyseinen asumus on peräisin aikaisintaan 1600-luvun lopulta ja myöhäisintään 1800-luvun alusta.

N. 50 m Toivolan päärakennuksesta koilliseen on heinäpellossa ikivanha kaivo, joka miesmuistin ajan on ollut täynnä vaalenneita poronsarvia, luita ym. törkyä. On ajateltavissa, että se on edellä selostetun asumuksen kaivo. Asumuksen pohjan ja kaivon välimatka on n. 100 m. Vesistöjen Säännöstelytoimiston kartan mukaan kaivon paikan korkeus on 237 m y.m.p., joten se sijaitsee n. 4 m asumuksen pohjaa alempana.

HAUTANIEMI

Kunta: Sodankylä
Kylä: Riesto
Tila: Erkkilä 4
Omist.: Kemijoki Oy

Kertomuksen liitteet:
karttaliitteet 1, 21

Tutkimus tehty 16. 7. 1964

Luirojoen itärannalla hiukan Kuukkelinmaan alapuolella on hiekkainen osaksi harjumainen rehevää männikköä ja koivikkoa kasvava niemi nimeltään Hautaniemi. Vesistöjen Säännöstelytoimiston kartan mukaan paikan korkeus on n. 235 m y.m.p., mikä jää Lokan altaan suunnitellun padotuskorkeuden (245 m) alapuolelle. (Liitteet 1, 21).

Paikalla suoritettiin muinaisjäännösten etsintää Toivolan isännän Johannes Lampilan ilmoituksen perusteella. Paikan sanotaan olleen Kuukkelinmaan vanhana kesähautapaikkana ja perimätiedon mukaan siinä onmuinoin ollut vakituinenkin kalmisto, johon "300 vuotta sitten elänyt Kuukkeli-Ämmi on haudattu".

Todettiin, että paikalla on useita pitkänomaisia eri syvyisiä kuopanteita, jotka varsin todennäköisesti ovat entisten kesähautojen kuoppia. Kuoppien joukossa oli sellaisiakin, jotka saattavat olla haudan paikalle arkun luhistuessa syntyneitä.

Tietoja tarkastamattomista löytöpaikoista

SATTANEN, KUUSIVAARA

Vuotsossa 6. 7. 1964 tapaamani Käyrämö-nimisen miehen tiedonannon mukaan on Sattasen Kuusivaaran läheltä Erkki Niemelän maalta suosta n. 1,5 m syvästä löytnyt puulapio ja vanhanaikainen sukki. Löydöstä tietää parhaiten Eino Käyrämö, jonka entistä maata löytöpaikka on. Eino Käyrämö asuu samassa talossa kuin Erkki Niemelä.

RAUTUTUNTURI

Koululainen Aslak Hetta, os. Vuotso, näytti 12. 7. 1964 minulle löytämänsä nuolenkärjen, jonka ostin häneltä liitettäväksi suomalaisugrilaisiin kokoelmiin (5599). Nuoli oli löytnyt Raututunturin vasanmerkintäkaarten lähistöltä, jossa se oli ollut pystyssä kivien välissä. Mahdollisesti paikalla on muinainen kodansija.

Mutenian, Rieston ja Kuukkelinmaan kesähaudat

Kotamaahan ja Kuukkelinmaahan suuntautuneiden tarkastusmatkojen yhteydessä (15-16. 7. 1964) kävin myös Mutenian, Rieston ja Kuukkelinmaan vanhoilla kesähaudoilla.

Mutenian kesähauta sijaitsee Putsluikonmaa-nimisessä pienessä suosaareissa n. 100 m Mutenianjoesta länteen ja n. 800 m Mutenian sillasta etelälounaaseen. Putsluikonmaa on vain n. 30 x 30 m laaja ympäröivästä suomaasta tuskin nimeksi erottuva hiekkaperäinen kangasmaa. (Liite 17).

Rieston kesähauta sijaitsee Kotimaannokassa, Riestonkummusta etelälounaaseen aapaan pistävän hiekkaharjun kärjessä. (liite 21).

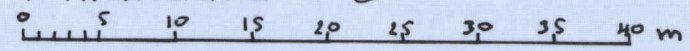
Sekä Putsluikonmaassa että Kotimaannokassa on muutamia vanhoja enemmän tai vähemmän sortuneita hautakuoppia. Kummassakin paikassa on lisäksi yksi hauta, jonka puiset tuki- sekä kansirakenteet vielä ovat kohtalaisessa kunnossa. Nämä ilmenevät valokuvista 143-147.

Kuukkelinmaan kesähauta on sijainnut Luirojoen varressa Hautaniemessä. Paikkaa on selostettu edellä, s. 59.

Savukoski, Tanhua
MUKKALA

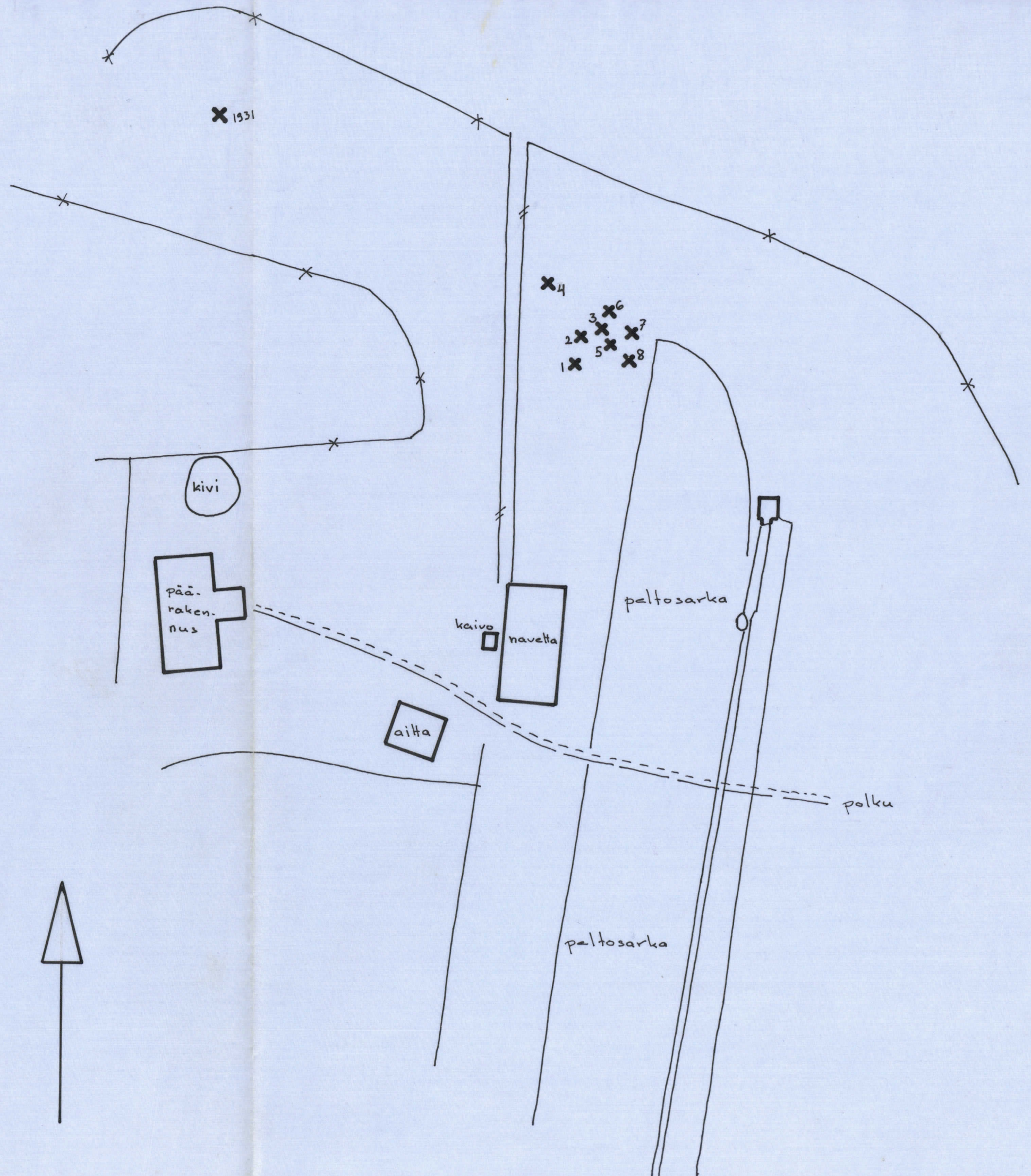
kopio Jorma Leppäahon v. 1934
laatimasta yleiskartasta

mittakaava 1:500

kertomuksen liite no 2 2

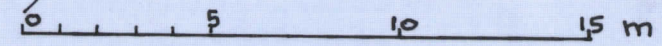
C. Carpelan 1964

Sodankylä, Sompion luonnonpuisto

KOTAKENTTÄ 1

yleiskartta 1:200

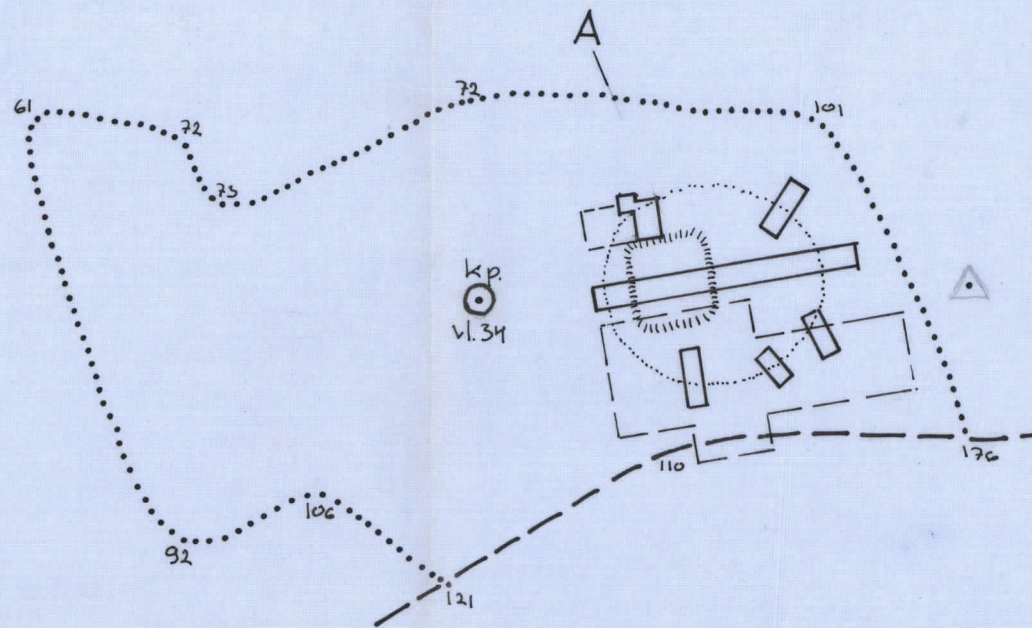

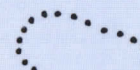
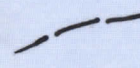
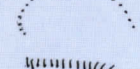
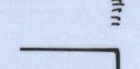
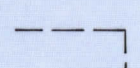
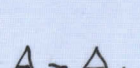
kp. vl. 34 (maakivi)

Kotaojan pinta 18/6 1964 vl. 275

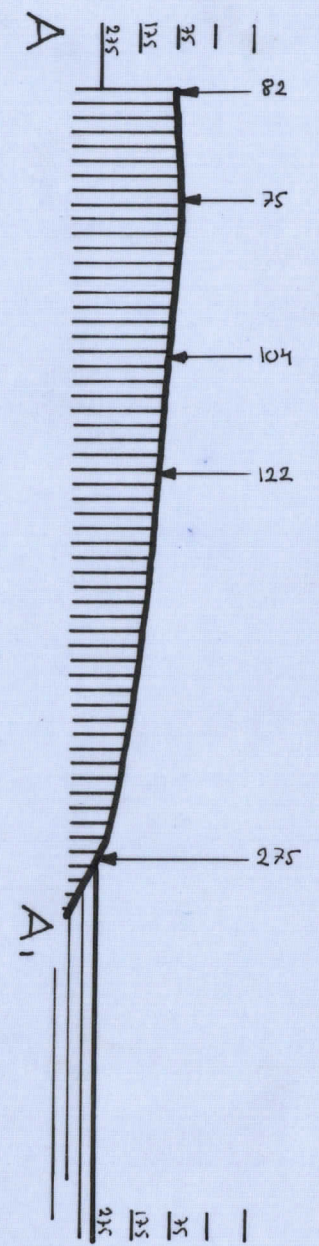
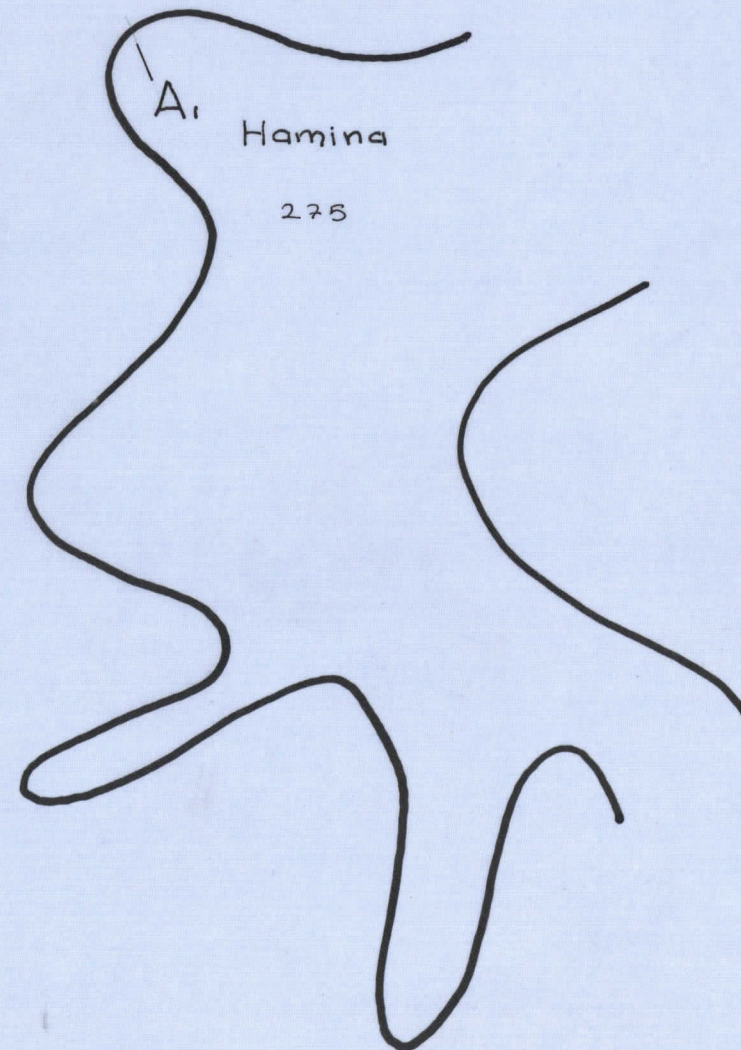
kenttomuksen liite no 4

C. Carpelan 1964

- kentän äärioviiva
- kentän ja louhikon raja
- kodansijan äärioviiva
- aitansijan äärioviiva
- Carpelanin kaivaus 1964
- Siiriäisen kaivaus 1964

A-A₁ pintaprofiili

Sodankylä, Sompien luonnon-
puisto

KOTAKENTTÄ 1

kaivausala 1:25

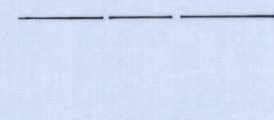

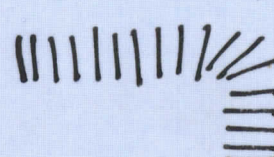

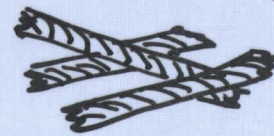

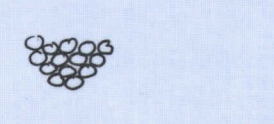
0 50 100 200 cm

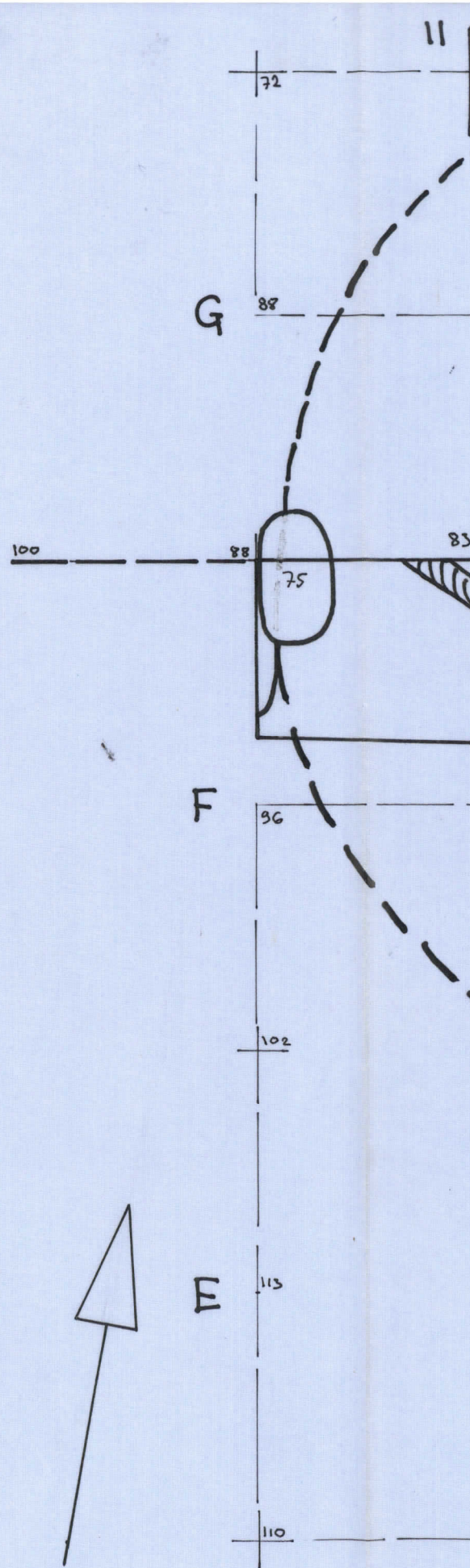
kp. vl. 35 (maakivi)

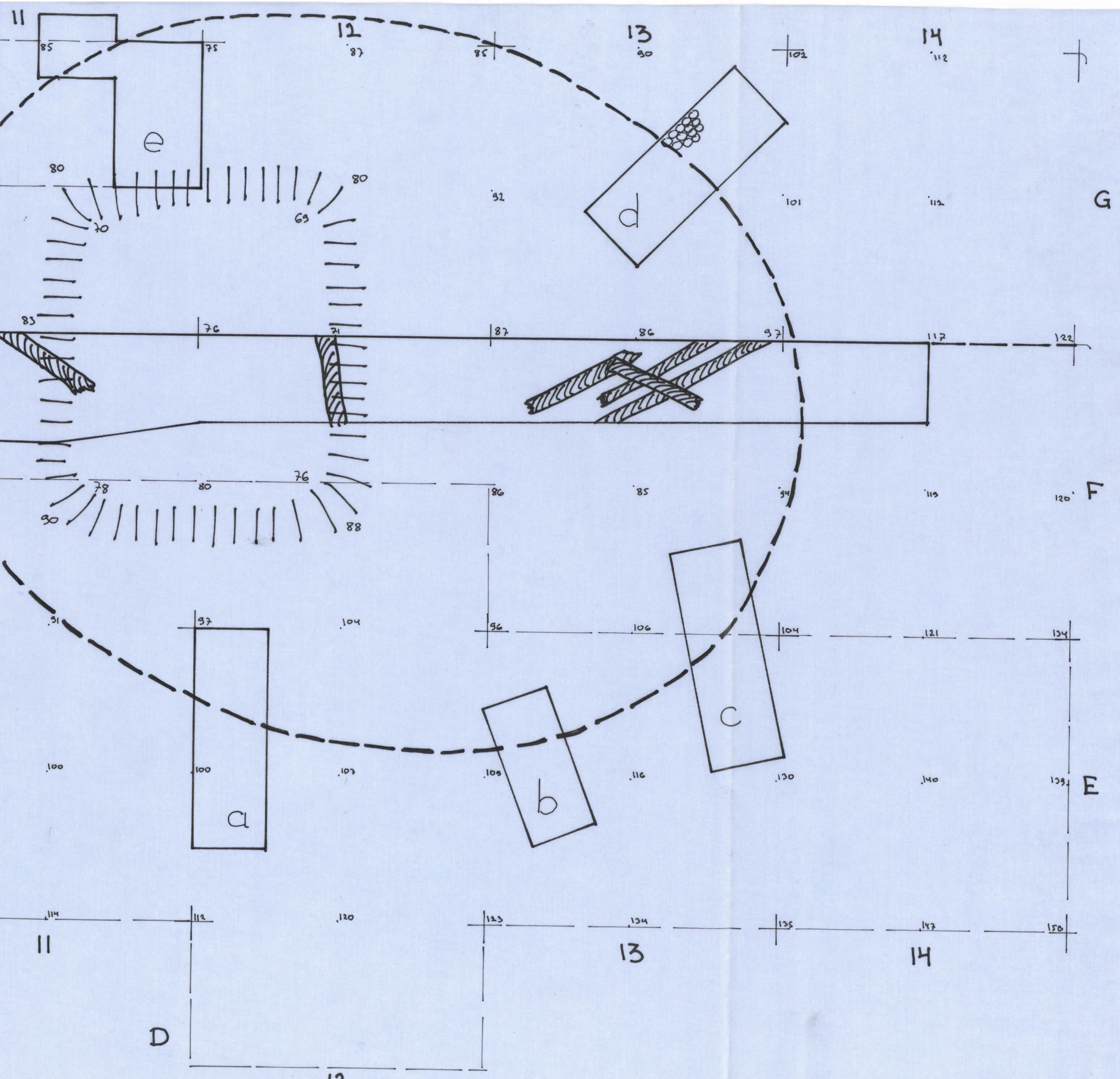
kertomuksen liite no 5

C. Carpelan 1964

karttaan on merkitty maanpinnan vaakitusluvut

- Siiriöisen kaivaus
- Carpelanin kaivaus
- aitansijan ääriiviiva
- kodansijan ääriiviiva
- puurankoja
- kiviä
- kasa nyrkinkokoisia pyöreitä kiviä

Sodankylä, Sompien luonnon-
puisto

KOTAKENTTÄ 1

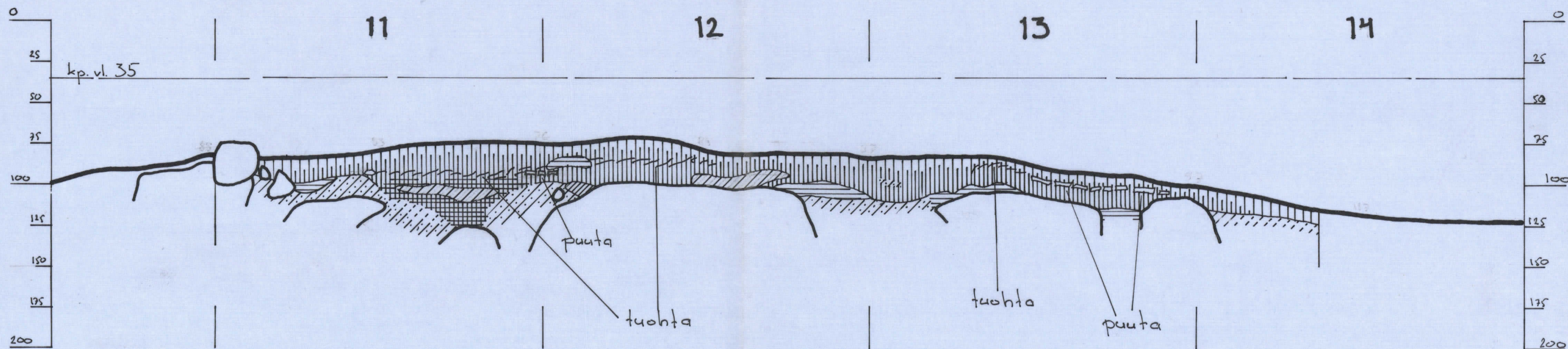
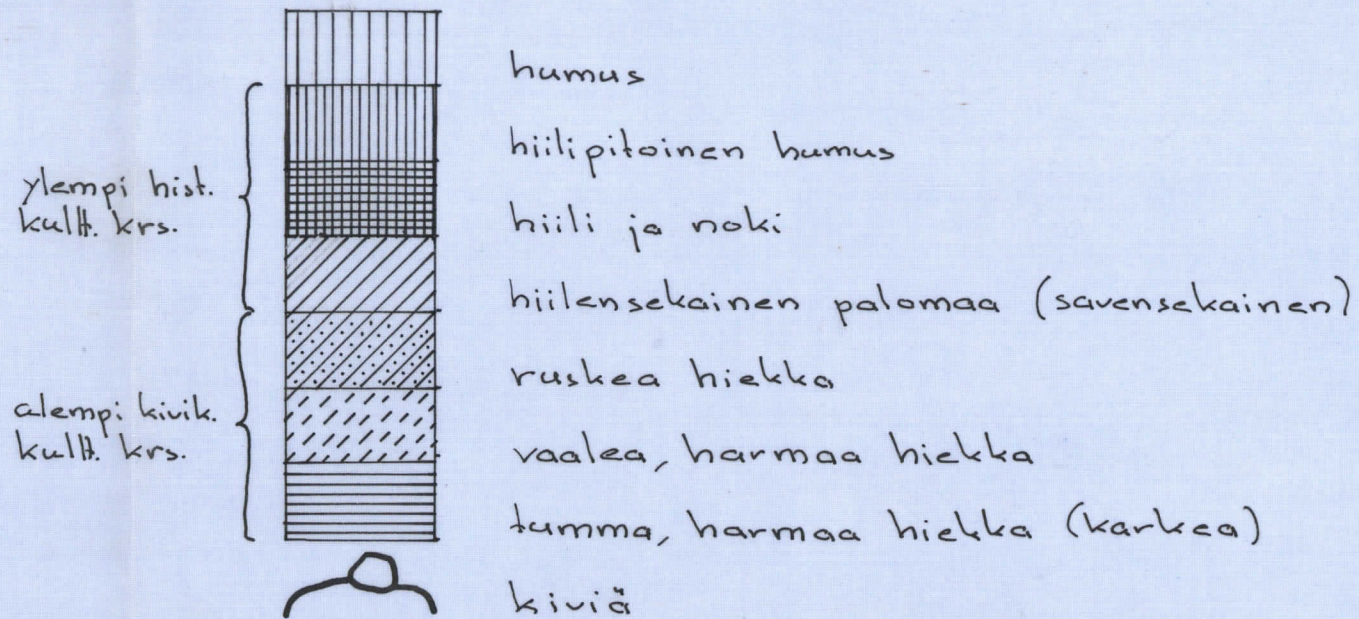
leikkausprofiili, koteijan pohj. seinä 1:25
0 50 100 200 cm

kp. vl. 35 (maakivi)

kertomuksen liite no 6

6

C. Carpelan 1964

Sodankylä, Sompion luonnon-
puisto

KOTAKENTTÄ 2

kaivausala 1:25

0 50 100 200 cm

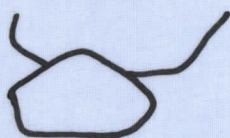
kp. vl. 56 (maakivi)

kertomuksen liite no 8 8

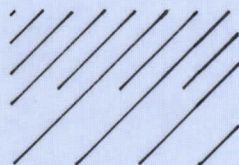
C. Carpelan 1964

53

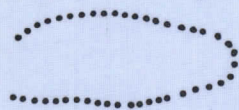
Karttaan on merkitty vain suurimmat
kivet ja seuraavat vaakitusluvut:
maanpinta, kivien yläpinta, kaivauk-
sen pohja.

kiviä

humuskerroksen hiili-
alue

tärkeimmän hietka-alueen
raja

- ▲ saviastianpala
- kvartsi
- pii- tai kvartsiittipala

G .52

.68

.61

60

42

/86

F .68

73

53

/91

.64

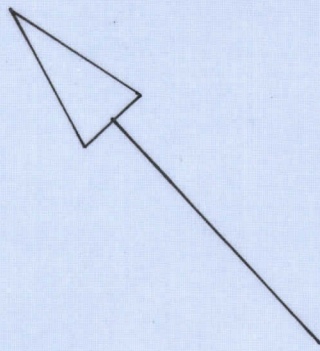
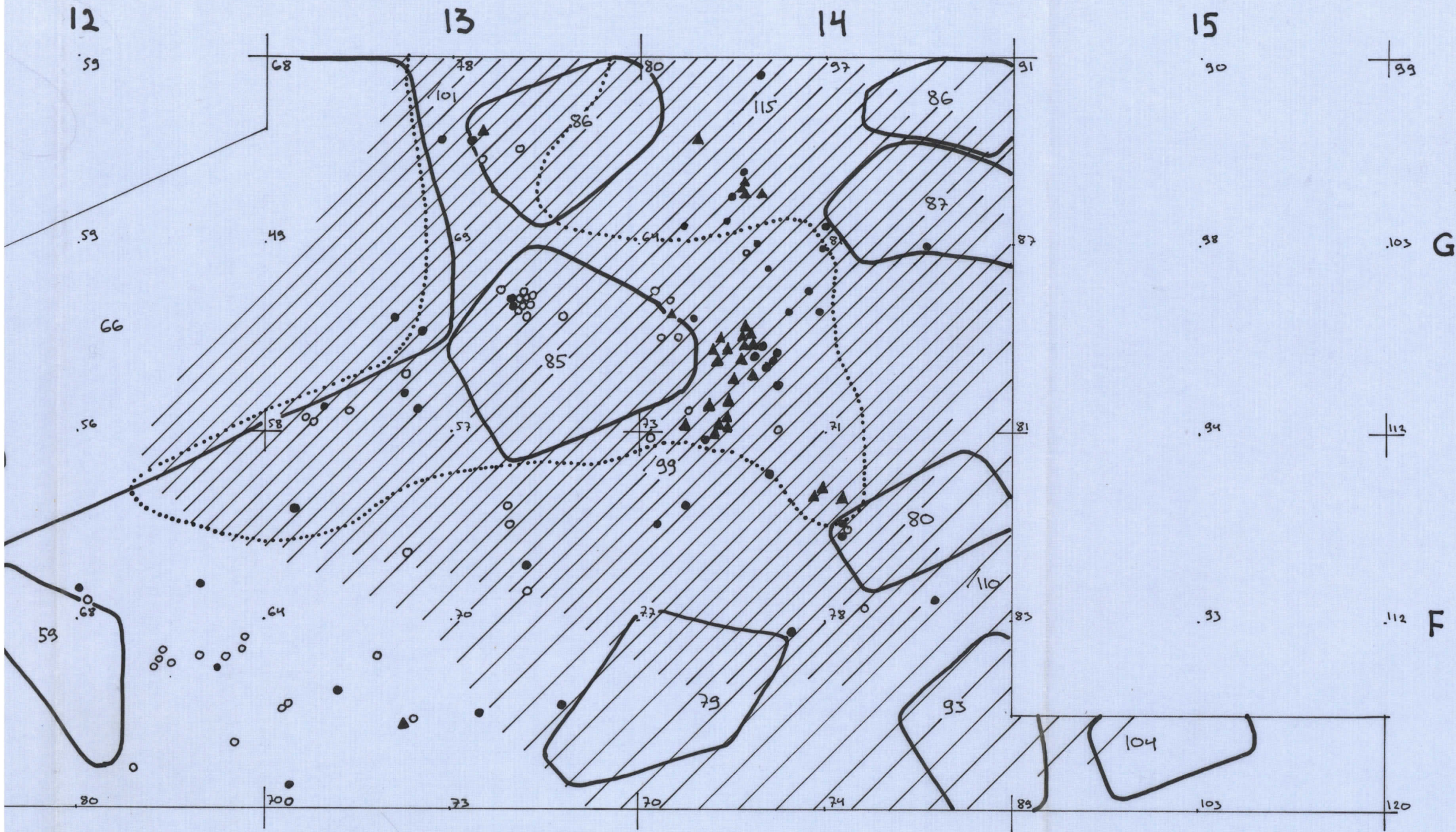
73

E .63

.73

.61

67

Sodankylä, Somption luonnonpuisto

KOTAKENTTÄ 3

kaivausalat 1:25

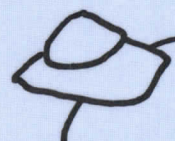

kp. vl. 185 (= Kotakenttä 4:n kp.)

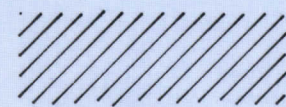
kertomuksen liite no 9

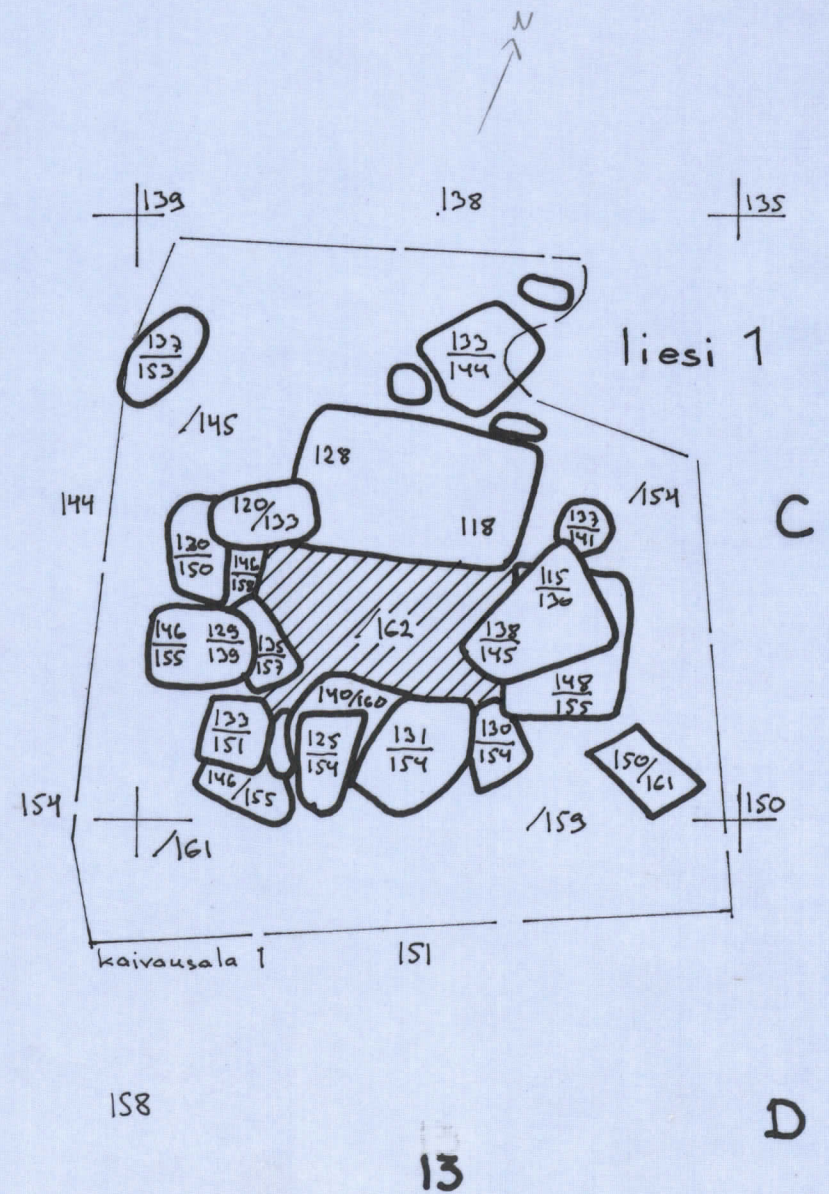
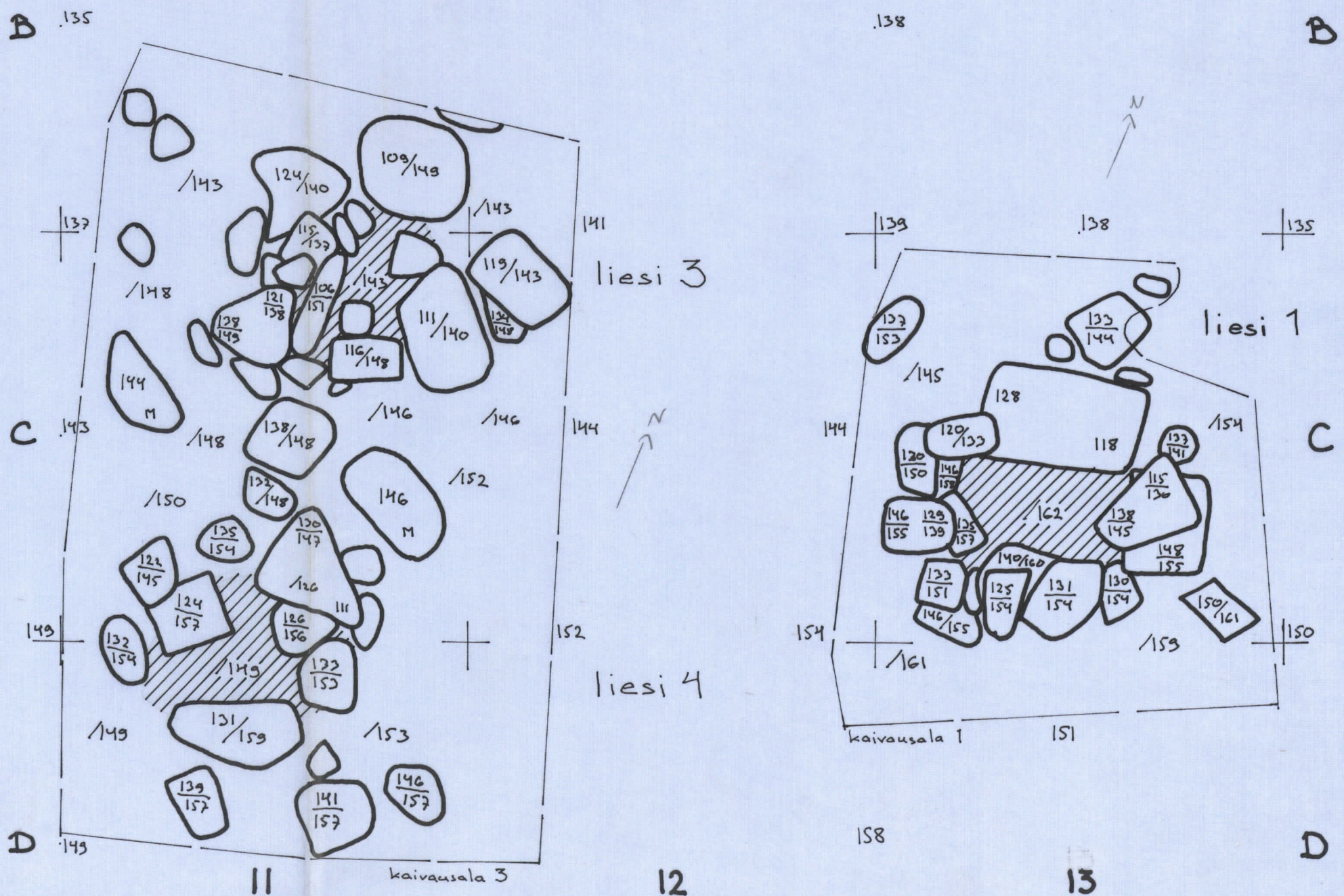
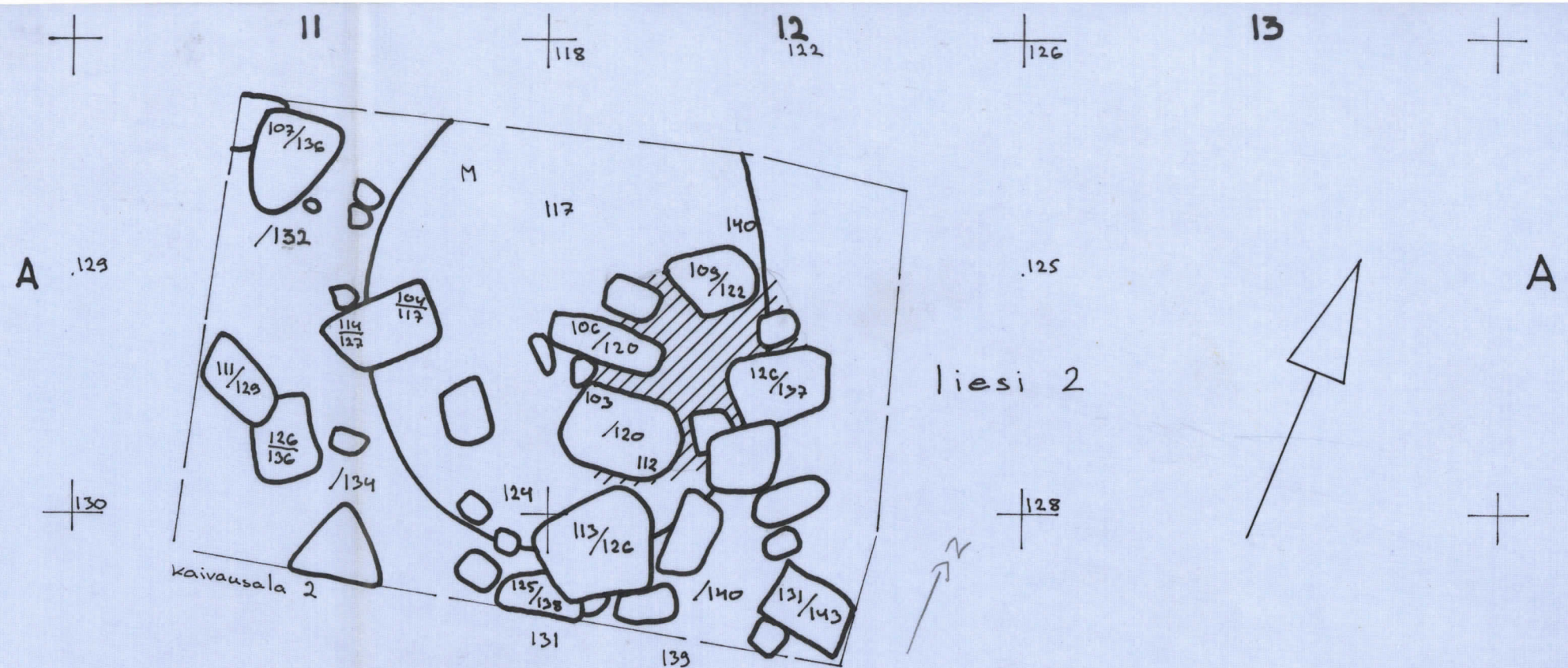
C. Carpelan 1964

karttaan on merkitty seuraavat vaakitusluvut:
 maan pinta, kivien pinta- ja pohja,
 kaivauksen pohja

— kaivausalan raja

 kiviä
 M maakivi

 hiillos

Sodankylä, Sempion luonnon-
puisto

AKMEELINKUM- MUT 1

Yleiskartta 1:200

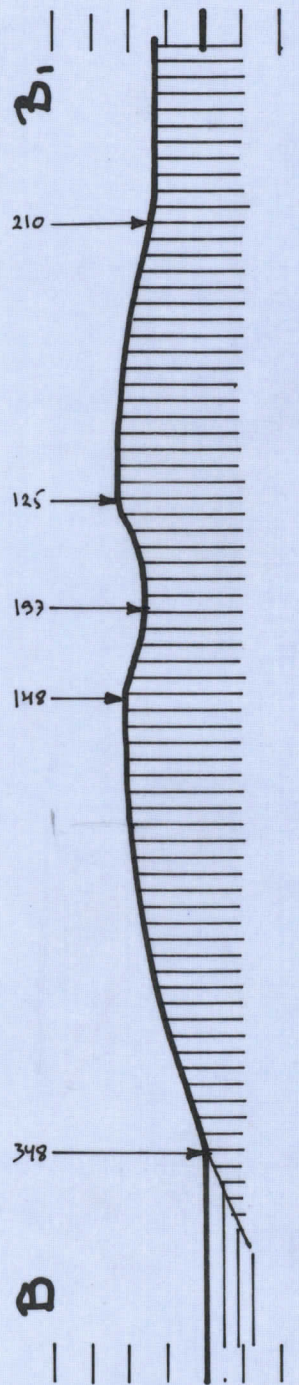
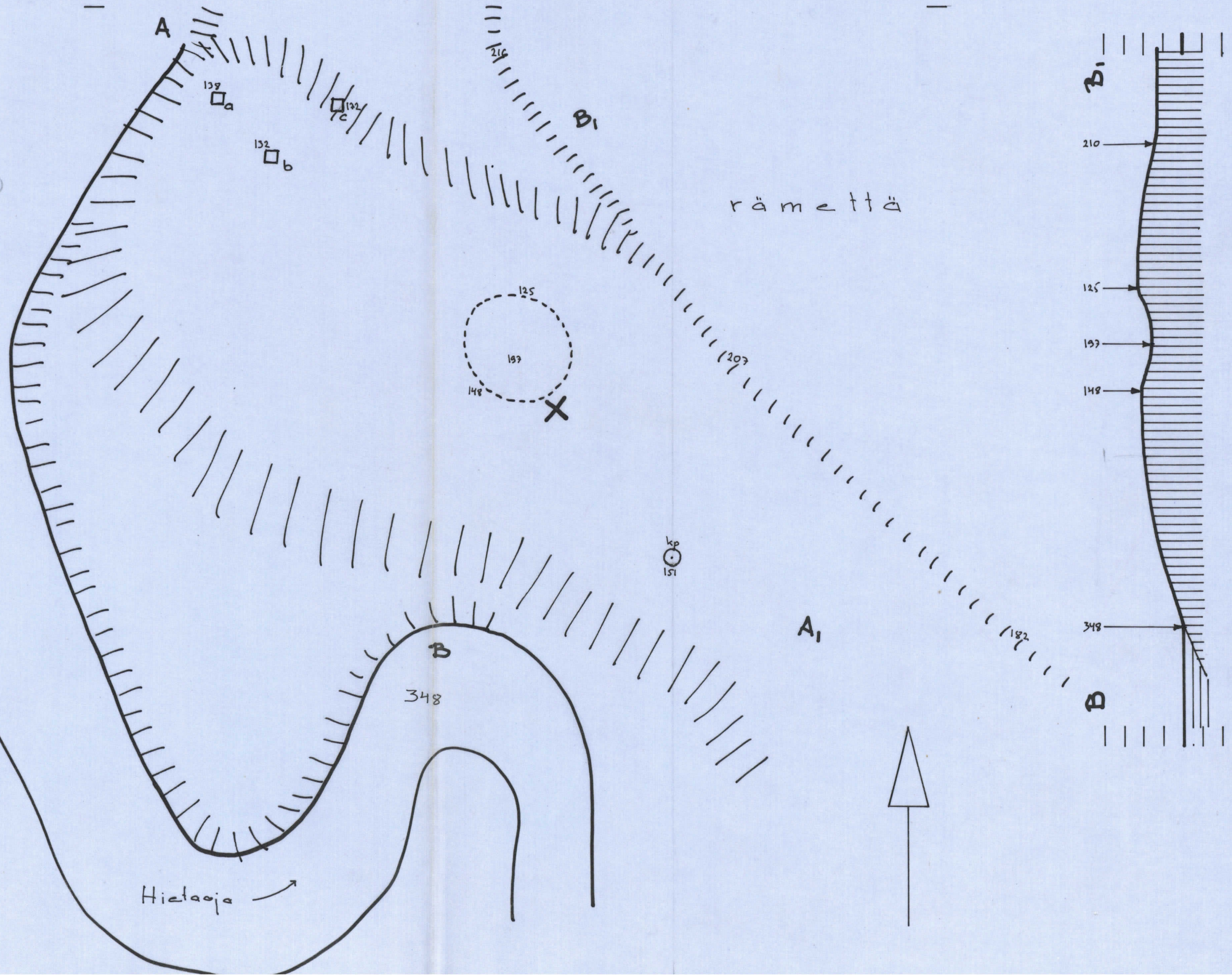
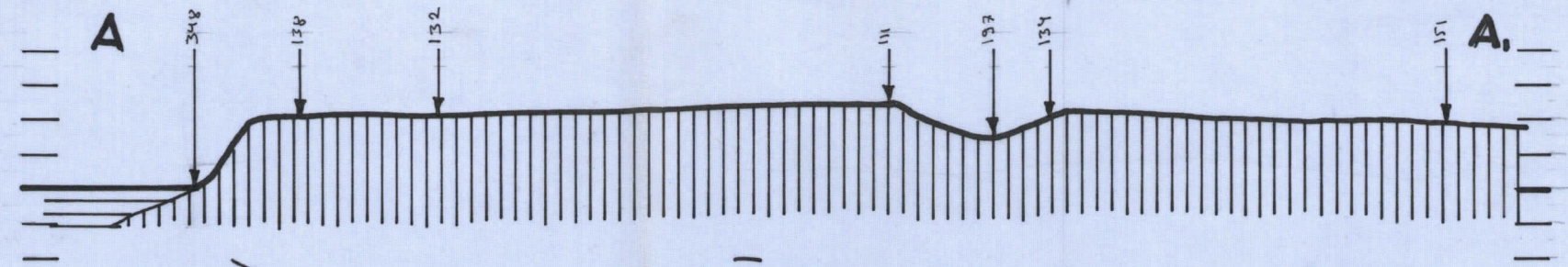
0 5 10 15 m

kp. vl. 151 (kivi)

Hietaojan pinta 27.6.1964
vl. 348

kertomuksen liite no 10

C. Carpelan 1964

- X Akmeen risti
- kuopan ääriiviiva
- koekuopat a, b ja c
- A-A, pintaprofiileja
- B-B,

Sodankylä, Sompion luonnon-
puisto

AKMEELINKUM- MUT 2

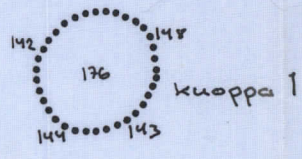
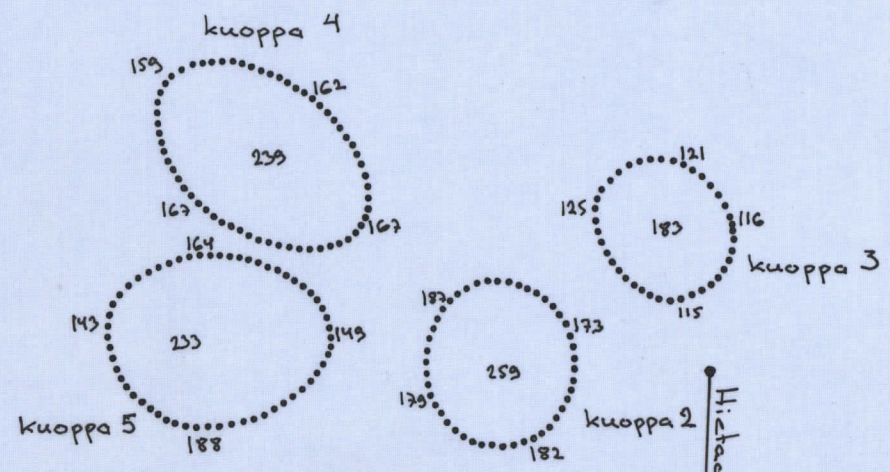
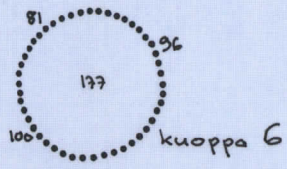
Yleiskartta 1:200

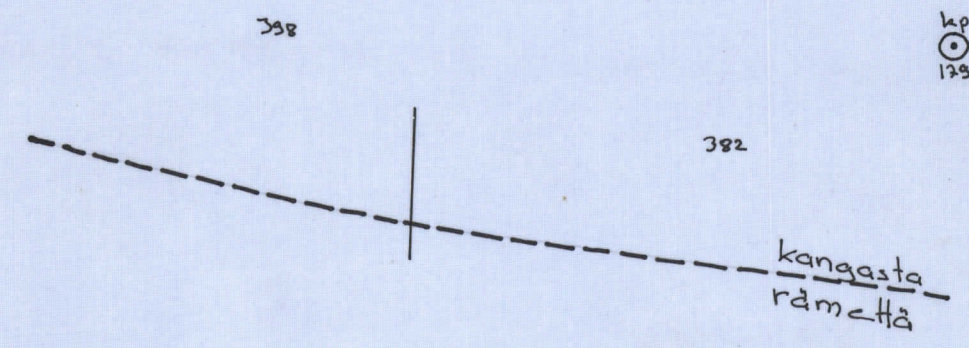
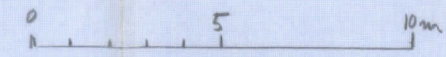
kp. vl. 179 (kanto)

kertomuksen liite no 11

C. Carpelan 1964

Hiljaajan länsisivanta 115m

kp
179

Sodankylä, Muleria
SAULAHDENAAPA

Yleistarkka n.1: 1000

tehty silmämäärällä astel-
mittaa käytäen

ker tomuksen liite no 13

C. Carpelan 1964

1:1000

Saulahdenaapa
Yleistarkka n.1: 1000

Sodankylä, Mutenie

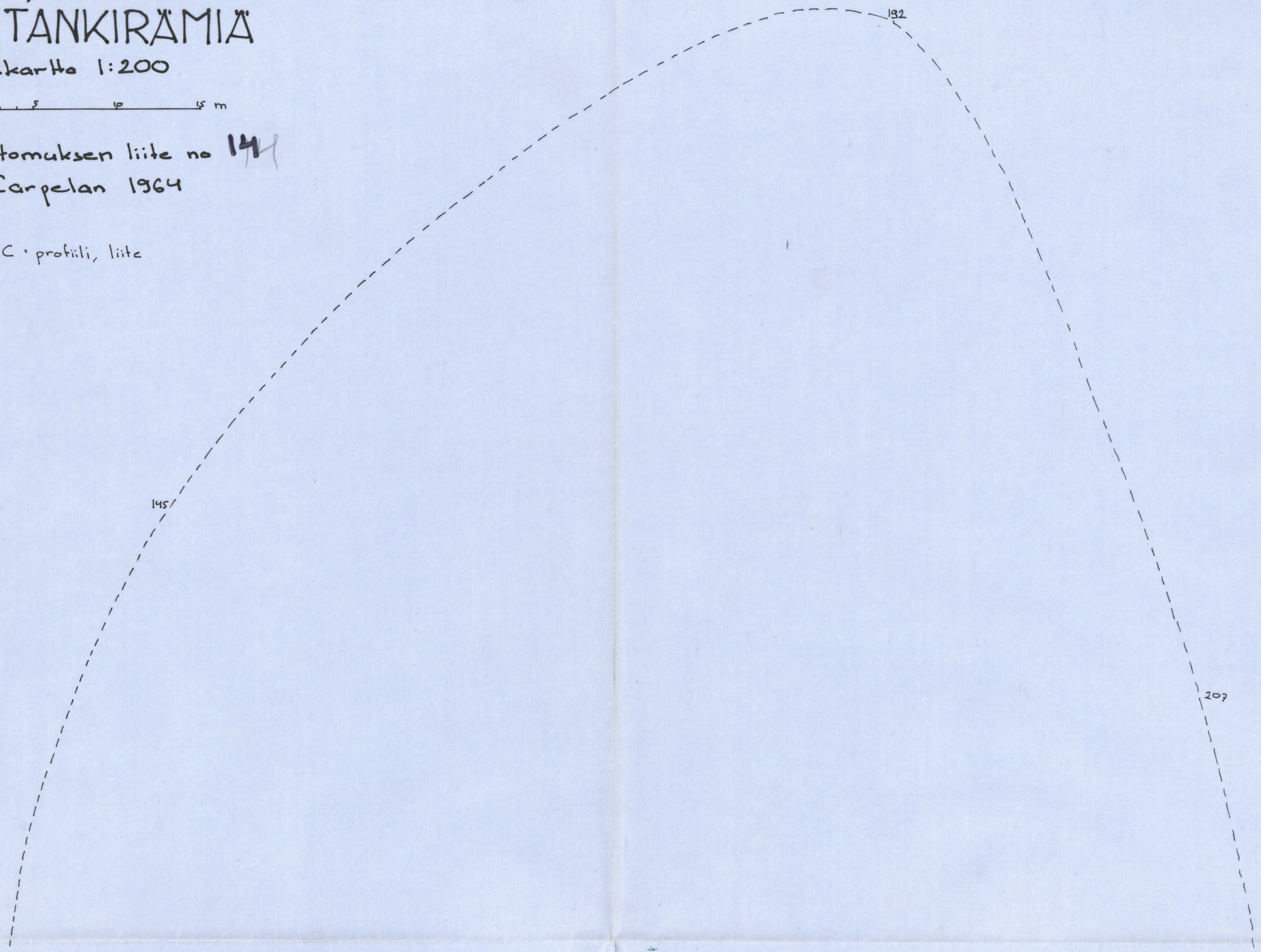
RIITANKIRÄMIÄ

Yleiskartta 1:200

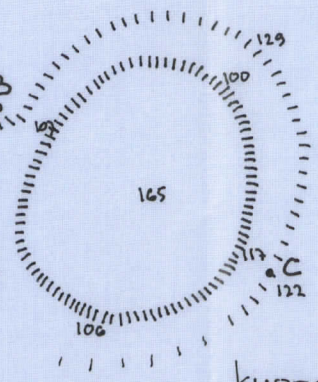
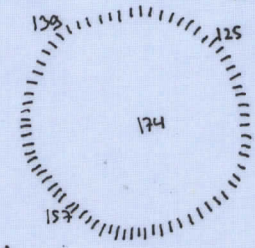
kertomuksen liite no **14**
C. Carpelan 1964

A-B-C = profiili, liite

Mutenanjokeen 119m

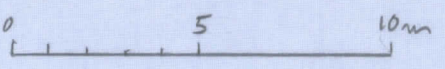
kuoppa 2

kuoppa 1

A 154

KP
156

175

218

mäntykangasta
rämehd

207

Sodankylä, Mutenia

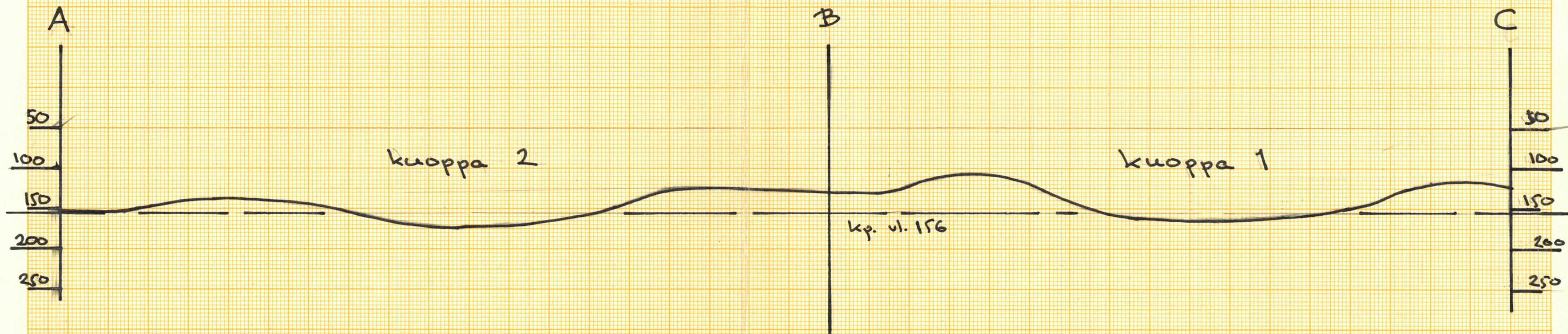
RIITANKIRÄMIÄ

pinta-profiili 1:50
0 100 200 300 400 500 cm

kp. vl. 156

kertomuksen liite no 15

C. Carpelan 1964

Sodankylä, Mutenia

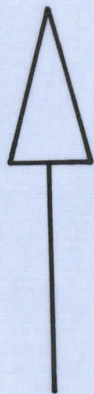
VANHAKENTTÄ

kaivausala 1:25

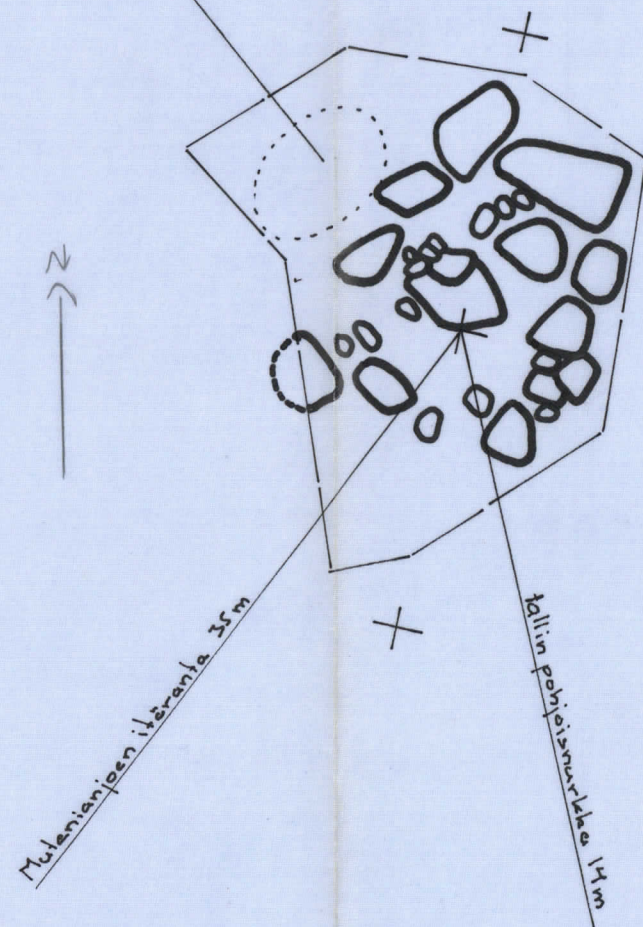

kertomuksen liite no 18

C. Carpelan 1964

erittäin runsaasti luuta

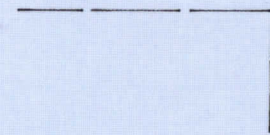
Sodankylä, Nutenia
KOTAMAA

kodansija 1:25

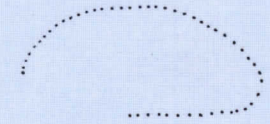
0 50 100 200 cm

kertomuksen liite no 20

C. Carpelan 1964

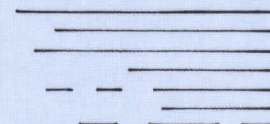
koekuopan raja

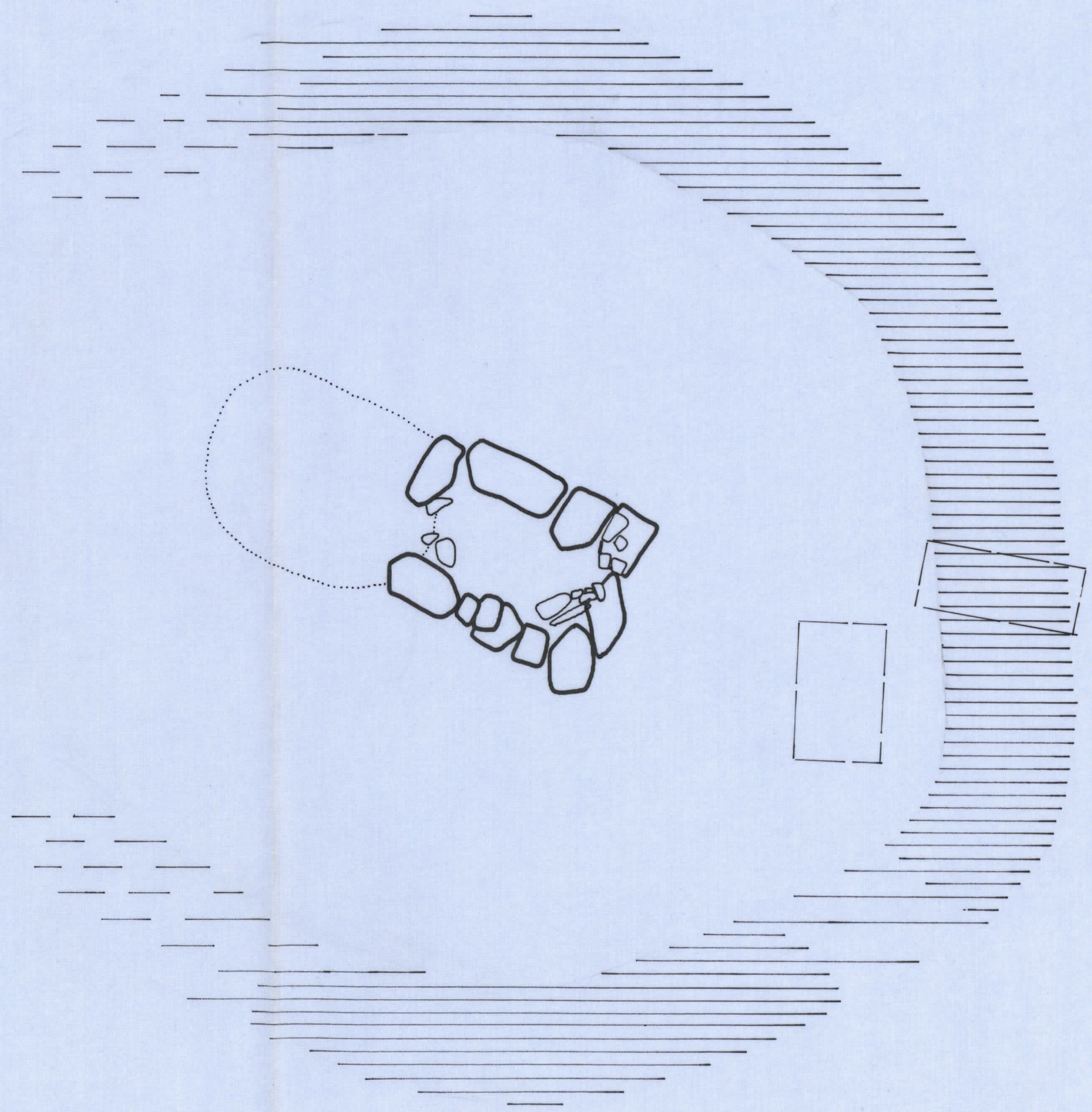
resenti kuoppa

liesikiviä

kodansijan reunavallia

Sodankylä, Riesto

KUUKKELINMAA

1. Asumuksen pohjan liesi 1:25

0 50 100 200 cm

2. Asumuksen pohja 1:50

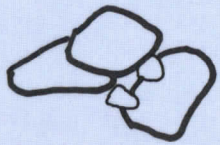
0 50 100 200 300 400 cm

kertomuksen liite no 222

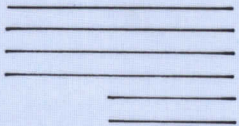
C. Carpelan 1964

1. Asumuksen pohjan liesi

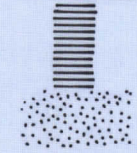
0 50 100 cm

kiviä

asumuksen pohjan reunavalli

hirren jätettä

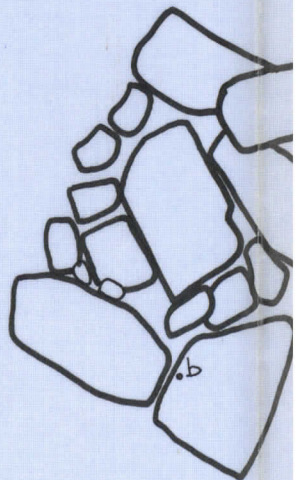
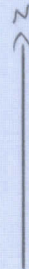
luuta

kaivousalan raja

+ löydös 5610

Asumuksen pohjan liesi sijaitsee 43 m etelään Toivolan päärakennuksen kaakkoispäädyn keskustasta

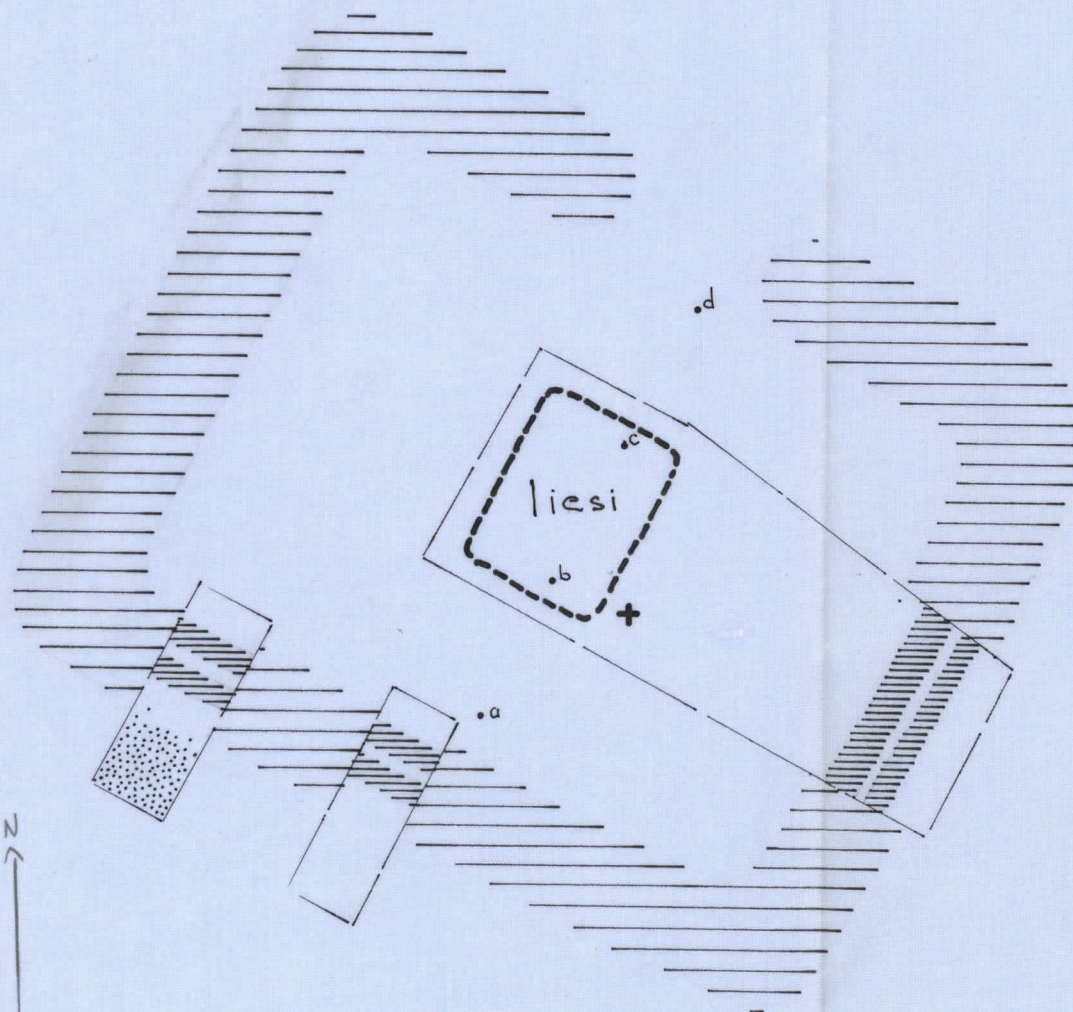

.a

an liesi

.d

2. Asumuksen pohja

0 50 100 200 mm

Saukoski, Tanhua
KURISANKENTTÄ
C.C.-64

a) A. Carpelan osoittaa
pöyhittyä aluetta, josta
löytyi eläinten luita.
b) C. Carpelan osoittaa
pieniä rawniota; ylä-
reunan nuolet osoit-
tavat toisia pieniä
rawnioita. ①
Tauskassa vasemmalla
näkyvät Seitajärvi.

601:1

601:2

②

Saukoski, Tanhua
KELITSANKENTTÄ
C.C.-64

③

A. Carpelan osoittaa
pieniä rawniota.

③

601:3

Sodankylä, Mutenia

C.C.-64

601:14

601:13

601:15

④

Mutenia. Näkymä Tapion pihamaalta pohjoiseen, Mutenianjoen ja Sompiojärven suuntaan; taustassa Nallaset. 1) Pyhäntunturi, etualalla Suojelusveera, 2) Serrikainen, 3) Seinätunturi, 4) Terävänmäki, 5) Lupukainen, 6) Sukunmäki, 7) Tankevaara.

Sodankylä, Mulinia
C.C. -64

16

Raike,
Tapijon koira.

5

601:16

17

Tapijon talon pääty;
vasemmalta: A. Siiriäinen,
O. Hehti, A. Carpelan. 6

601:17

Sompiojärven luusuan
kalatenttien rannassa;
vasemmalla: O. Hehti,
A. Carpelan, Kusti Tapio
(Karhu-Kusti), A. Siiriäinen,
Arvid Tapio.

7

601:23

Sodankylä, Sompion luonnonpuisto

KOTAKENTTÄ 1

C.C. -64

601: 8

601: 8

601: 9

⑧

Yleiskuva länsiluoteesta. Nuoli osoittaa kodansijaa ja siihen kaivettua koeajaa.

⑧,

⑦,

⑨,

Sodankylä, Sompon
luonnonpuisto
KOTAKENTTÄ 1
C.C.-64

6

601:6

⑨ Koeojan kaivaus alkaa;
vasemmelta Anni Tapio,
A. Siiriäinen.

601:11

⑩ Koeojan länsipääturpeen
poiston jälkeen (suora-
kanteen muotoisen "le-
tan" kohde). Näkyy
musta hiilipitoinen ja
löytöksiä sisältävä
humus.

Sodankylä, Sompion luonnonpuisto

KOTAKENTTÄ 1

C.C. -64.

11

12

601:70

601:71

⑪ Kueojan pohjoisseinämän profiilia suorakaiteen muotoisen "kentan" kohdalta (ruudut 11 ja 12); näkyy hiilikuooppa ruudussa 11 (mt. karheliite)

Sodankylä, Sompion luonnonpuisto

KOTAKENTTÄ 1

C.C. - 64

601:61

601:62

(12) Yleiskuva kaivokosta. Alue puolustettu alemman kulttuurikerroksen
kaivausta varten. Vasemmalta Kusti Tapio, O. Hehti, Arvid Tapio

601 2

601 2

Sodankylä, Sompien kunnan.
puisto

KOTAKENTTÄ 1

C.C.-64

72₃

⑬

601:72

Alemmen kulttuurikerroksen
kaivaus alkuvaiheessaan

601:12

⑭

Kesäkuun
kylmiä
ilmoja.

Vasemmalta:
Arvid Tapio,
A. Carpelan,
A. Siiriäinen

Sodankylä, Mutenia
C.C. - 64

15

601: 56

56₂

16

601: 55

55₂

Sompiojärven matalia rantoja
reunustaa kapea koivua kasvava
korpivyö, jonka takana aukeavat
laajat aavat.

Sodankylä, Mutenia

C.C. -64

(17)

601:58

Sempiojärven luoteis-
rantaa. Nuoli osoit-
taa Matti Pongun
kalakotaa. Tauss-
tassa Pyhäntunturi.

(18)

601:60

Kotaojan suu Sempio-
järven luoteiskol-
kassa. Näkyy Kote-
ojen kämppi ja
alhamina ja käm-
pän tekene kote-
kentän koivikon
itäpää; taustassa Serrikainen. (Vrt. Kuva 13).

Sodankylä, Sompion
luonnonpuisto
KOTAKENTTÄ
c.c.-64

128_y

Kotaojan suu kemp.
pineen (ort.
kuva 18). Nuoli (19)
osoittaa muinais-
jännöksen KOTA-
KENTTÄ 2 sijainnin
(ort. kuvat 27, 30).

129_y

Kotaojan kemppe;
kuva koillisesta.
Kemppe on vii-
meksi käytännyt (20)
kalakemppenein
Arvid Pyhäjärvi
Lokasta

130_y

Kotaojan kemppe;
kuva lännestä. (21)

601:128

601:129

601:130

Sodankylä, Sompion luonnonpuisto

KOTAKENTTÄ

C.C. 164.

(22)

Runsaat 100m käm-
pistä kotelojen ylä-
juoksuun päin on
jokivarren koivikossa
korvasessa asuvan
Hannes Solmisen
kalakota (a), ailla (b)
ja kalokellari.
Kuva koillisesta.

601:131

Same kuin edellä.
Kuva koillisesta.

(23)

132

601:132

Sodankylä, ~~XXXXXX~~ Sampion luonnonpuisto

KOTAKENTTÄ

C.C.-64

(24)

Same kuin edellä;
kuva idästä.
a) kotu, b) ailla,
c) kalokellari.

601:133

(25)

Same kuin edellä;
kuva lännestä.
a) kotu, b) ailla,
c) kalokellari.
Kuva vahingossa
nurinpäin.

601:134

Sodankylä, Sompion luonnonpuisto

KOTAKENTTÄ

C.C. -64.

a
↓

601:135

b
↓

d
↓

c
↓

601:136

601:137

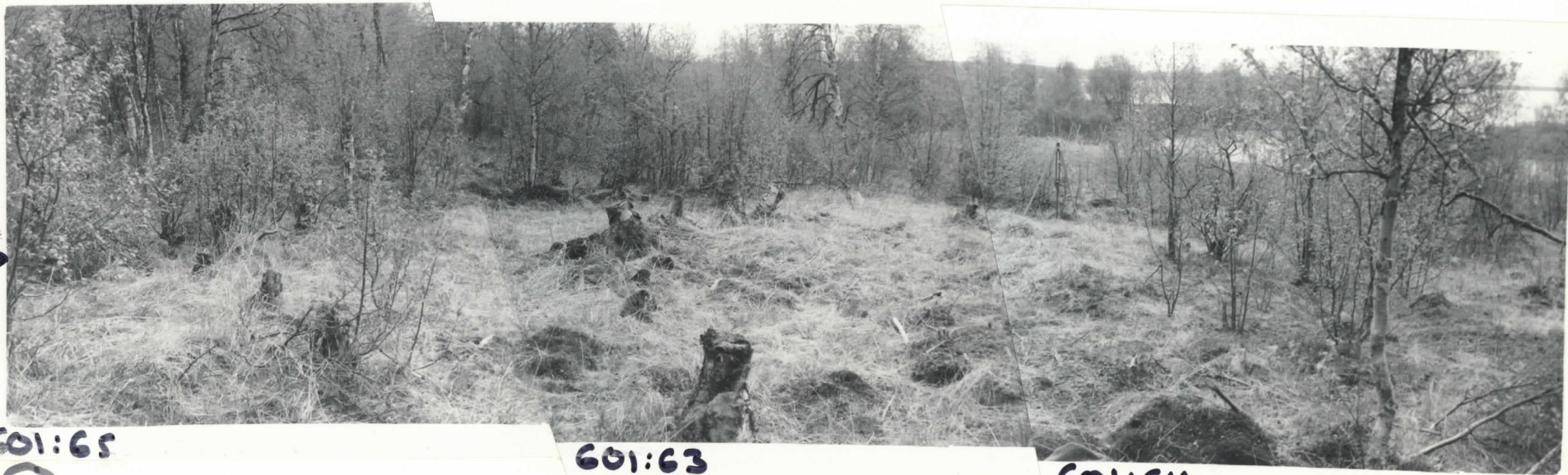
(26) Sama kuin edellä; kuva lännestä. a) kotu, b) aita, c) kalu-
kellari, d) työpöytä, oikealla Kotaraja.

(137)

Sodankylä, Sompion luonnonpuisto

KOTAKENTTÄ 2

C.C. -64

601:65

601:63

601:64

(27) Yleiskuva kentän luoteismurhasta kesän. Keskustassa otak-
suttu kodansija. ~~Vasemmalla~~ Oikealla puun tekona Kotajan kemppe.
Taustassa Sompiojärvi.

Sodankylä, Sompion luonnonpuisto

KOTAKENTTÄ 2

C.C. -64

601:67

601:66

601:68

(28)

Yleiskuva lounaasta. Keskustassa otettu kodansija.

(67) 2

(66) 2

(68) 2

Sodankylä, Sompion luonnonpuisto
KOTAKENTTÄ 2

C.C. -64

69

601:69

②9 Otelusku kodansija
ennen kaivauksia. Kuva
luoteesta (vrt. kuva 27).

Sodankylä,
Sompion luonnonpuisto
KOTAKENTTÄ 2

28₃

601:78

Yleistuva ²⁹keivaus-
alasta. Kuva
pohjoisluoteesta. ³⁰
Taustassa Kolu-
ojien kemppe ja
Sompiojärvi.
Lähempänä oleva
mies on otaksutun
kodensijan keskus-
tessa.

601:77

Yleistuva kai-
vausalesta. ³¹
Kuva kaakosta.
Vasemmalta Arvid
Tapio, Kusti Tapio.

29₃

601:79

Sodankylä, Sompion luonnonpuisto

KOTAKENTTÄ 2

C.C.-64

601:74

601:75

601:76

(32)

(74) 3

Yleistä kuvaa kaivuseleste, kuva lou-
neesta. Otaksutta kodansija keeren
osoittamalle kohdalle (Vrt. kuvat. 27-30)

Sodankylä, Sompion luonnonpuisto

KOTAKENTTÄ 3

C.C. -64

Yleiskuva idästä (33)
ennen kaivauksia.
Liesi 1 nuolten
osoittamassa koh-
dassa, muut liedet
tämän tekene
keeren osoittamalle
alueelle.

601:101

Yleiskuva idästä (34)
liesien paljastamisen
jälkeen. Liedet
nuolien osoittamassa
kohdassa.

(126)

601:126

4

1

2

Sodankylä,
Sompion luonnonpuisto
KOTAKENTTÄ 3
C.C.-64

(99) 5

Liesi 1 ennen kai-
vausta; kuva
kaakosta.

(35)

601:99

(100) 4

Same; kuva
itäkoillisesta.

(36)

601:100

(103) 4

Same; kuva
luoteesta.

(37)

601:103

Sodankylä,
Sompion luonnonpuisto
KOTAKENTTÄ 3
C.C.-64

121₄

Liesi 1 paljastettuna;
kuva ~~itältä~~
itäkoillisesta

38

601:121

109₄

Same; kuva
kaakosta

39

601:109

125₄

Same; kuva
luoteesta

40

601:125

Sodankylä, Sompion luonnonpuisto
KOTAKENTTÄ 3

C.C.-64

Same; kuva (41)
etelälounaesta.

601:110

(110)₄

Same; kuva (42)
eteläkankaasta.

601:124

(124)₄

Sodankylä, Sompion luonnonpuisto

KOTAKENTTÄ 3

C.C. - 64

Liesi 2 ennen (43)
kaivausta;
kuva kaakosta.

(109) 4

601:104

Liesi 2 paljas- (44)
tettunej; kuva
idästä.

(120) 4

601:120

Sodankylä, Sompion luonnonpuisto

KOTAKENTTÄ 3

C.C. -64

Liesi 3 ennen (45)

601: 105

kaivausta;
kuva länneestä.

(105) 4

Liesi 3 paljas. (46)

601: 119

telluna; kuva
eteläkkaeastosta.

(119) 4

Sodankylä,
Sompion luonnonpuisto
KOTAKENTTÄ 3

C.C.-64

(106) 4

Liesi 4 ennen kai-
vausta; kuva
luoteesta.

(47)

601:106

(118) 4

Liesi 4 paljastet-
tuna; kuva
idästä.

(48)

601:118

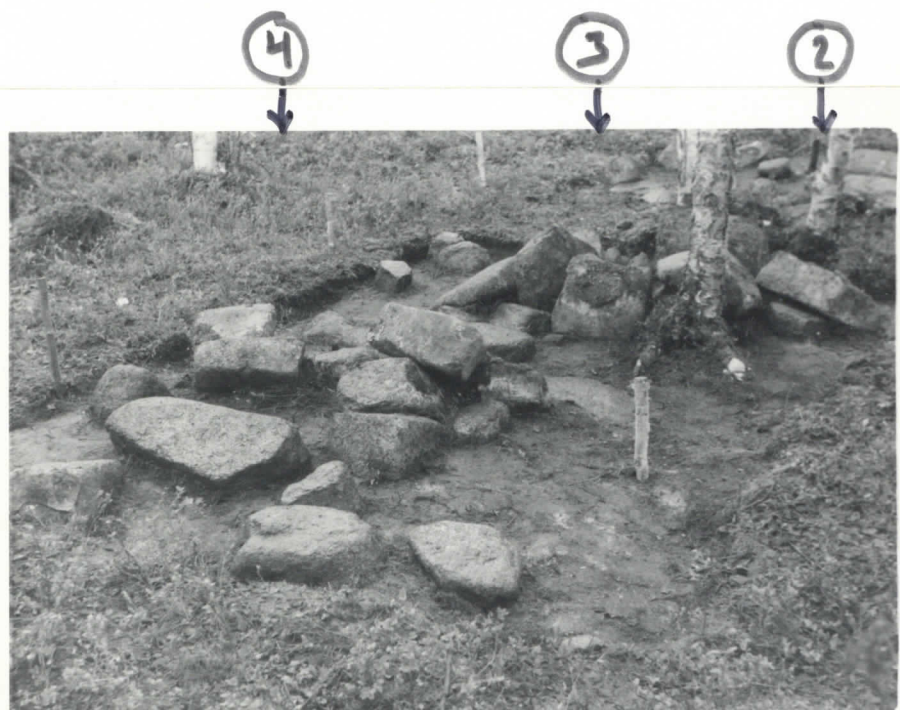

(117) 4

Liesi 4 (etuelätk.) ja
3 (takana) paljastet-
tuina; kuva
kaakosta.

(49)

601:117

Sodankylä, Sompion luonnonpuisto

KOTAKENTTÄ 3

C.C. -64

Liedet 3 (vas.)
ja 4 (oik.) paljastettuina; kuva luoteesta (mt. kuva 49).

(50)

601:112

601:113

Sodankylä, Sompion luonnonpuisto

KOTAKENTTÄ 3

C.C.-64

601:107

107 u

Liedet 2, 3 ja 4 ennen
kaivausta; Kuva
etelälounaasta. (51)

↑
(2)

↑
(3)

↑
(4)

116 u

601:116

115

601:115

↑
(2)

↑
(3)

114 u
↓
(1)

601:114

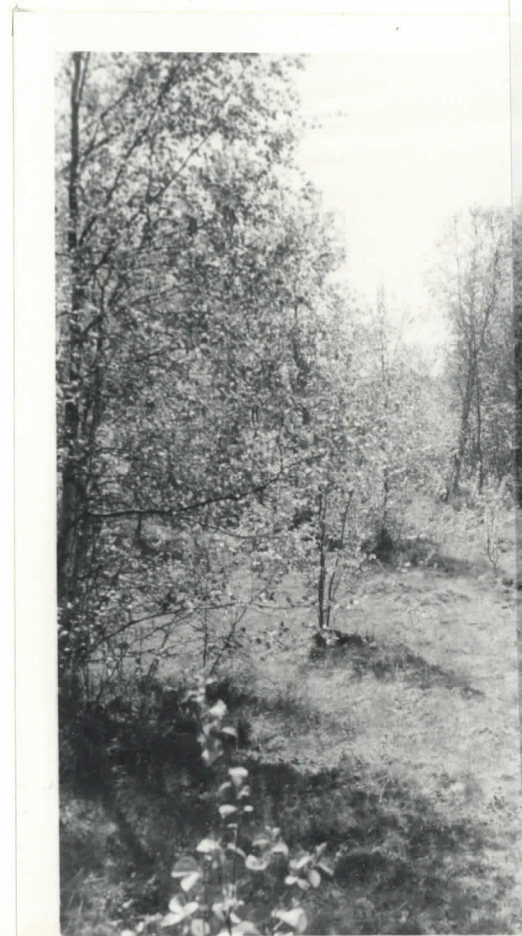

↑
(4)

(52) Liedet
1, 2, 3 ja 4
paljesta Huin.
Kuva länsi-
lounaasta.

Sodankylä, Sompion luonnonpuisto
KOTAKENTTÄ 4

C.C.-64

601:81

601:82

601:83

601:84

(53) Yleiskuva keuhkoistulmaste käsien
81 4 82 83

84

Sodankylä, Sompion luonnonpuisto

KOTAKENTTÄ 1

C.C. -64

601:84

(54) Välistä paistoi lämpimästi-
kin; Vasemmalta O. Hehti,
Kusti Tapio, A. Carpelan,
Juho Tapio.

Sodankylä, Sompion luonnonpuisto
AKMEELINKUMMUT 1

C.C.-64

55

142

139

Meistokuva idästä. 601:142

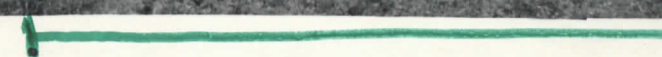
Taustana näkyy

- 1) Sompionjärvi,
- 2) Puhkavaara,
- 3) Riskeskeme

1. 2. 3.

601:139

"Almeelin hauta"; (56)
 kuva pohjoisesta.
 Näkyö kuopan lai-
 teen pystytetty hou-
 telo koivuristi; pysty-
 tetty joitakin vuosia
 sitten. Taustassa oi-
 keekko läimötteä
 Sompijärvi.

601:138

(140) 5

(141) 5

(55) jatkoa

601:140

601:141

- 4) Seinätunturi
- 5) Heikkilänvuono
- 6) Terävinettänen
- 3) Luukainen

↑ 4. ↑ 5. ↑ 6. ↑ 7.

Sodenkylä, Songion luonnonpuisto

AKMEELINKUMMUT 1

C.C.-64.

⑤7 Kummun itäpää, leveä lounaesta.

①435

601:144

601:143

5) Heikkilänvuono
7) Rovaselkä

Soden kylä, Sompion luonnonpuisto
AKMEELINKUMMUT 2 ja 3
c.c. -64

(58) jatkoa

148 (6) ↓

149 5 (7) ↓

601:147 601:148

601:149

—|
Akmeelinkummut 2
lounaasta

Sodankylä, Sompion luonnonpuisto
AKMEELINKUMMUT 2

C.C.-64

Kuoppa 1 ⁸⁵kaakosta;
takaseinämässä
vanha ketunkolo.

59

601:85

Kuoppa 2 ⁸⁷eteläka-
kosta; takana
kuvan vasemmalla
laidassa kuoppa
4.

60

601:87

Kuoppa 3 ⁸⁶länneestä.

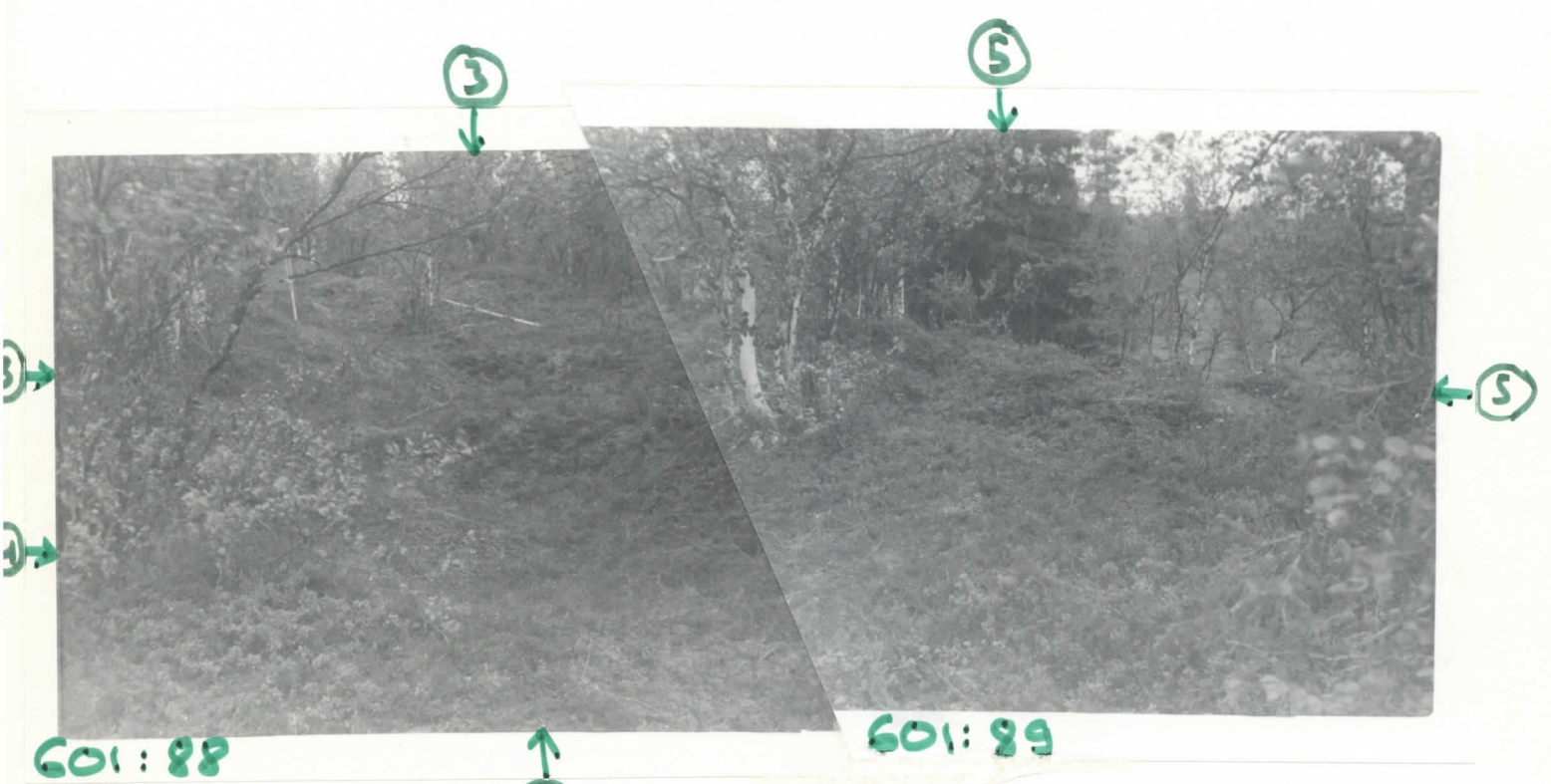
61

601:86

Sodenkylä, Sompion luonnonpuisto
AKMEELINKUMMUT 2

C.C. - 64

62 Näkyvissä kuoput 3, 4 ja 5 ruoltan
osoittamissa kohdissa; kuva luoteesta.

89 3

89 3

Sodankylä, Sompien luonnonpuisto

AKMEELINKUMMUT 2

C.C. -64

(63) ~~65~~

Kuoppa 6 lännessä

601:90

(64)

Näköala Akmeelin.
kumpujen 2 ja 3
välillä pohjoiseen.
Taustassa vesem-
melte lukiin
Seinätunturi,
Tervuonnettenen,
Lupukeinen.

601:91

Sodenkylä,
Sompion luonnonpuisto
AKMEELINKUMMUT 3
C.C.-64

92₃

65

601:92

Kuoppa a pohjoiskoillisesta.

601:93

66

Kuoppa c
idästä.

93₃

Sodankylä, Sompion luonnonpuisto
AKMEELINKUMMUT 3

C.C. -64

94

Kuoppa b lou-
neesta.

67

601:94

Yleiskuva län. 68
neste, Akmeelin.
kummut 2:n poh-
joiskärjestä ke-
sin.

95

601:95

Sodankylä, Sompion luonnonpuisto
HIETAKENTTÄ

S.C. - 64

Korvalaisten ja riistolaisien kalvenat Hietojen
suulle.

159_r

69

601:154

161_r

70

601:161

160_r

71

601:160

Sodenkylä, Sompion luonnonpuisto
HIETAKENTTÄ

C.C.-64

152

72

601:152

153

73

601:153

158

74

601:158

Sodankylä, Sompion
luonnonpuisto
HIETAKENTTÄ
C.C. -64

151_s

75

601:151

159_s

601:159

76

150_s

77

Kalekellari

601:150

Sodankylä, Sompion luonnonpuisto

HIE TAKENTTÄ

C.C.-64.

78

Palenut ja tuhittunut aitta, joka 1920-luvulta on tuotu Kotokenttien alueelle; kuva koillisesta.

601:153

79

Sama; kuva kaakosta.

601:155

155

Sodenkylä, Mutenie
SAULAHDENAARA

C.C. - 64

Yleistä kuvaa itä. (80)
kanto; tausta-
taite ⁽¹²⁸⁾ oike-
alle suoje-
lusa.

601: 128

Saulakiden
aapaa, taustassa
Pyhäntunni; ⁽¹²⁹⁾
kuva etelästä.

601: 129

Sodenkylä, Mutenie
SAULAHDENAAPIA

C.C. -64

170
Kuoppa a pohjoisesta.

82

601:180

181
Kuoppa a idästä

83

601:181

Kuoppa a, laidet
ovat ketjujen
piletti kaivokset.

84

601:183

Sodankylä, Mutenie
SAULAHDENAAPPA

C.C. -64

184₆

85

Kuoppa b poh.
joisesta.

601:184

185₆

86

Kuoppa c idästä.

601:185

~~186₆~~

Sodenkylä, Muteni -
SAULAHDENAAPA

C.C. -64

189₆

Kuoppa d ete-
lästä

87

601:189

190₆

Kuoppa @ luoteesta

88

601:190

191₆

Kuoppa f etelästä

89

601:191

Sodankylä, Mutenie
SAULAHDENAAPA

2. C. - 64

⑨ Yläosalla Saulahdenaapa, oikealla puolella, pinta koekuopista tuli
runsaasti kventseja (kestiöiden koekuopat). Kuva luoteesta 1966

601:188

601:183

601:186

Sodenkylä, Mudenie

RIITANKIRÄMIÄ

C.C. - 64

(59) 2

601: 54

(91) Yleiskuva kankosta.

Sodankylä, Mutenie

RIITANKIRÄMIÄ

C.C.-64

Kodensija 1 poh.

(44)₂

(92)

601:44

Kodensija 2 luosteesta.

(45)₂

(93)

601:45

Sodankylä, Mutenie
RIITANKI ~~RÄMÄ~~Ä
C.C. - 64

94 kuva pohjoisluoteesta.

96 2

98 2

601:43

601:46

601:48

Kodensija 2

Kodensija 1

Sodankylä, Mutenie
RIITANKIRÄMIÄ
C.C. - 64

(49) Kodansija 1, koerje, kuva pohjoisluoteesta (52) 2

(53) 2

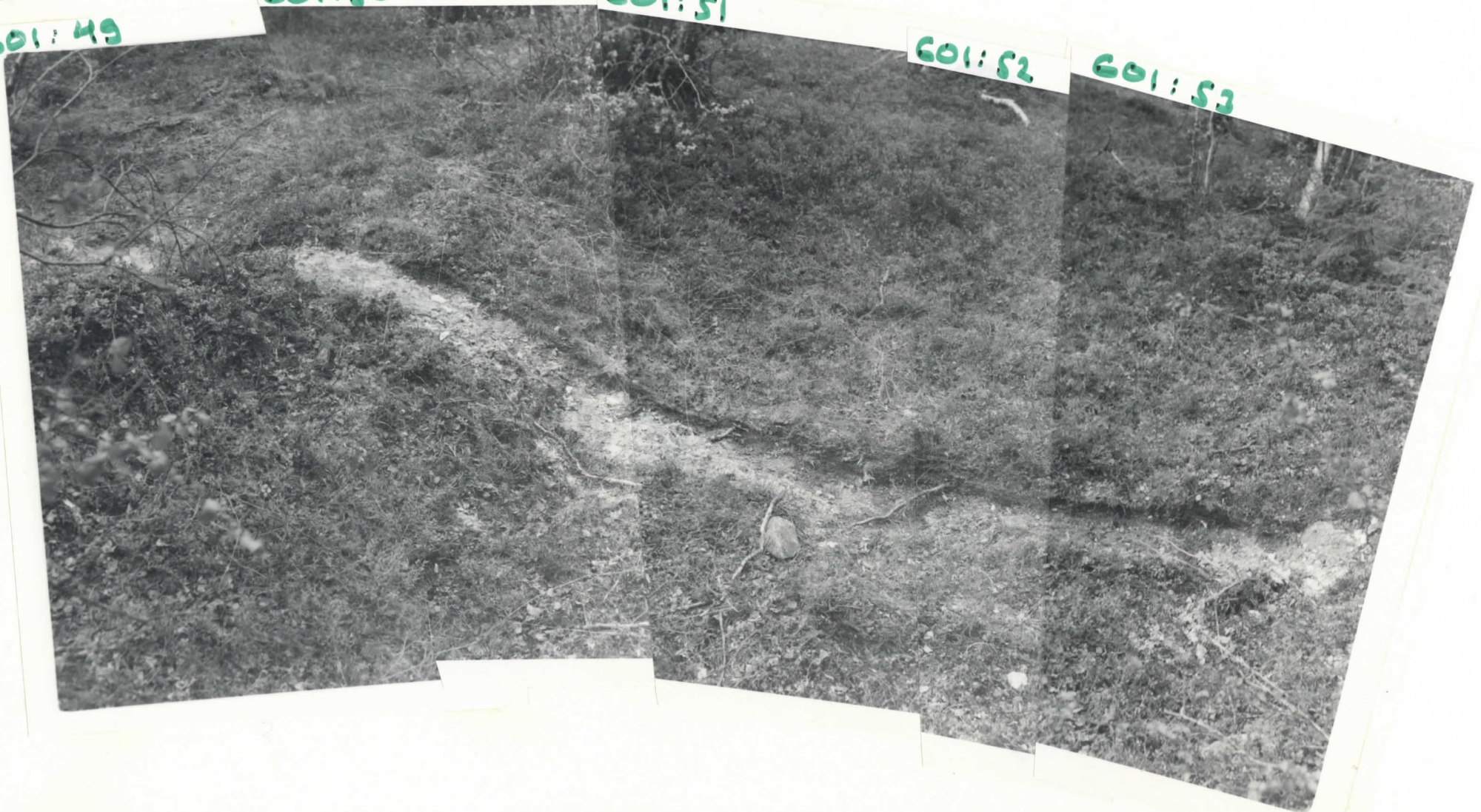
601:49

601:50

601:51

601:52

601:53

Sodankylä, Luteria
PAINOKUMPU

C.C. - 64

Kuoppa 1, ⁽¹⁸⁾ leuva
poljoiskoilisesta.
Jäsenmäärä
A. Carpelan, Arvi ⁽³⁶⁾
Tapio

601:18

(19)

Same poljoiskoil-
lisesta.

(37)

601:19

(24)

Same luoteesta

(38)

601:24

Sodankylä, Muteni

PAINOKUMPU

C.C. - 64

Kuoppa 1 idässä ⁽⁹⁹⁾

(20)

601:20

Sammojen välillä -
vanha Anvid Teipio ⁽¹⁰⁰⁾

(21)

601:21

Sodenkylä, Mutenie

PAINDOKUMPU

C.C.-64

101

601:22

Kuoppa Tjiki -
vanha sortunut
ketunkolo keek.
koisseinässä;
kuva lounesta.

102

601:23

Sama, kuva
lännestä.

23

Sodankylä, Mutenie
PAINOKUMPU

C.C.-64

Kuoppa 2, ⁽²⁵⁾kuva
lounaasta

(103)

601:25

Same idästä ⁽²⁶⁾

(104)

601:26

Same pohjoisesta ⁽²⁷⁾

(105)

601:27

Soden kylä, Mutensa
PAINOKUMPU

C.C. -64

Kuoppa 3 poljo-
sesta

(29)

(106)

601:29

Sama koillisesta

(29)

(107)

601:29

Sodankylä, Mutenia
PAINOKUMPU

c.c. - 64

Kuoppa 4 ⁽³¹⁾ lou-
neste

(108)

601:20

Kuoppa 4 ete-
lästä; oikeasta
kuoppa 5

(109)

601:21

Kuoppa 4 poh-
jois koi llistesta ⁽³²⁾

(110)

601:22

Sodankylä, Mutenie

PAIMOKUMPU

C.C. - 64

Kuoppa 5 len.
nestä

111

601:33

33₂

Kuoppa 6 poh.
joisluoteesta

112

601:34

39₂

Sodankylä, Mutenie

PAINOKUMPU

C.C.-64

Kuoppa 7 ete. (113)
läste

(37)
2

601:37

Same koillisesta (114)

(38)
2

601:38

Soden kylä, Mutenie

PAINO KUMPU

C.C.-64

35₂

601:36

(115) Kuoppa 2 länneestä, etu
alalle kartoituksen kiinto-
pisteestä käy keltä kivi.

601:35

(116)

Koosie kuoppa 7,
kuva lounaesta

35₂

Sodankylä, Mutenie
PAINOKUMPU
C.C.-64

Kuoppa 8 koil-
lisesta

(39)

(117)

601:39

Pentiseenien
sodaneikeisen piilo-
kotuksen jään-
näksiä.

(43)

(118)

~~601:42~~ 601:43

Sodenkylä, Mutenien
PAINOKUMPU
C.C. - 64

①①⑨ ^{④⑩} Painokummun metsätyyppi ^{④⑪}
601:40

601:41

601:42

④⑫

Sodankylä, Mutenik
VANHAKENTTÄ

C.C.-64

Liesi; kuva
eteläkautta

122

601: 236

236

Sama; kuva
koillisesta

123

601: 237

237

Sodankylä, Mutenie
VANHAKENTTÄ

C.C. - 64

Yleiskuva luon-
teesta; oikeelle
tallina käytetty
lato.

(238)
8

(120) 601:238

Liesi, kuva
etelästä

(239)
8

(121) 601:239

Sodankylä, Mutenie
KOTAMAA

C.C. -64

Kodansija länsi-
lounaesta; nuolet
osoittavat lieden
kohtaa.

124

601:227

226
Same luoteesta.

125

601:226

233
Same pohjoisluo-
teesta; liesi pul-
jastettu.

126

601:233

Sodankylä, Mutenia
KOTAMAA
C.C. - 64

Liesi ennen kai-
vausta, kuva lēnsi-
luoteesta.

127

601: 230

239

Liesi paljastettuna;
kuva lēnsiluoteesta.

128

601: 232

231

Same pohjoiskoil-
lisesta.

129

601: 231

Sodankylä, Mukenie
KOTAMAA

C.C. - 64

234

(129) Espuvarma kodansija
n. 30 m P. Iirannen nevataste
itään, kuva luoteesta.

Sodankylä, Riisto
KUUKKELINMAA

C.C.-64

Asumuksen pohja
ennen ²⁴² kaivauksia;
kuva idästä.

130

601: 246

Same ~~XXXXXXXXXX~~⁸
luoteesta

242

131

601: 242

Same lounaesta;
takana Toivolan
neuvetta ja sen ta-
kana niitty ²⁴³ ja
vanha poronraja.
~~XXXXX~~ uita ja -luille
täytetty kaivo; Toi-
volen päärakennus
hämmöttäjä vaimon ¹³²
malle ~~XXXXX~~ takana

132

601: 240

Sodankylä, Riisto
KUUKKELINMAA

C.C.-64

Liesi paljous-
tekona, kuva
luoteesta.

249

133

601:249

Kaivusele;
kuva luoteesta;
etuelalla liesi,
tekona hirren
pöytä (suoli)

250

134

601:250

Sodankylä, Riisto
KUUKKELINMAA

C.C. -64

(135) Kaivausala, ⁽²⁵¹⁾ kiveä kivistä, vasemmalla seinän
jätteitä (profiili reunavallista), oikealla ⁽²⁵²⁾ tieksi

601: 251

601: 252

Sodankylä, Riisto
KUUKKELINMAA

E.C.-64

(136) Asuinmuksenpolje kaivausaloinen; kuva länsi-
lounaasta

601:253

601:254

(137)

Sodankylä, Riisto
KUUKKELINMAA
C.C. - 64

(137)
Kuukkelin talon
uunit, kuori viety
Sodankylään koti-
seutumuseoksi;
kuva ²⁰² länneksi.

Kuukkelin
nehkemylly

(138)

601: 261

(201)_g

Sodenkylä, Riesto
KUUKKELINMAA

C.C.-64

255

Näkymä Kuukke-
linmaasta pohjois-
seen, Riestoon
ja Nethesiin. (139)

601:255

Näkymä Kuukke-
linmaasta koillis-
seen; etualalla Toi-
vola, taustalla hii-
möttä Seeriselkä

(140)

601:256

257g

Kuukkelijärvi

(141)

601:257

Sodankylä, Riisto

C.C.-64

142 Kuukkelinaage

259

601:259

601:258

Vuoltinen
258
↓

601:260

260

Sodankylä, Mutenien
PUTSLUUKONMAA

C.C. - 64

240

8

143

601:240

241

8

144

601:241

242

8

145

601:242

Mutenien kesähaute

Sodankylä, Riesto

C.C.-64

Rieston kiveshauta

244

146

601:244

245

147

601:245

